

קריאת התורה על ידי נשים

1. המקורות לקריאת התורה

דברים פרק יא

- (יג) והיה אם שמע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את ידוד אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם: (יד) ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש ואספת דגנך ותירשך ויצהרך: (טו) ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת: (טז) השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחוויתם להם: (יז) וחרה אף ידוד בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יכולה ואבדתם מהרה מעל הארץ הטבה אשר ידוד נתן לכם: (יח) ושמרתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו לטוטפת בין עיניכם: (יט) ולמדתם אתם את בניכם לדבר במשבחתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך: (כ) וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך: (כא) למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע ידוד לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ: ס

דברים פרק לא

- (י) ויצו משה אותם לאמר מקץ שבע שנים במעד שנת השמטה בחג הסכות: (יא) בבוא כל ישראל לראות את פני ידוד אלהיך במקום אשר יבחר תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל באזניהם: (יב) הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ידוד אלהיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת: (יג) ובניהם אשר לא ידעו ישמעו ולמדו ליראה את ידוד אלהיכם כל הימים אשר אתם חיים על האדמה אשר אתם עברים את הירדן שמה לרשתה:

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף כט עמוד ב

ללמדו תורה. מנלן? דכתיב: +דברים יא+ ולמדתם אותם את בניכם. והיכא דלא אגמריה אבוא - מיחייב איהו למיגמר נפשיה, דכתיב: ולמדתם. איהי מנלן דלא מיחייבא? דכתיב: ולימדתם ולמדתם, כל שמצווה ללמוד - מצווה ללמד, וכל שאינו מצווה ללמוד - אינו מצווה ללמד. ואיהי מנלן דלא מיחייבה למילף נפשיה? דכתיב: ולימדתם ולמדתם, כל שאחרים מצווין ללמדו - מצווה ללמד את עצמו, וכל שאין אחרים מצווין ללמדו - אין מצווה ללמד את עצמו. ומנין שאין אחרים מצווין ללמד? דאמר קרא: ולמדתם אותם את בניכם - ולא בנותיכם.

תוספתא מסכת סוטה (ליברמן) פרק ז הלכה ט

מעשה בר' יוחנן בן ברוקה ור' לעזר חסמא שבאו מיבנה ללוד והקבילו פני ר' יהוש' בפקיעין אמ' להם ר' יהושע מה חידוש היה בבית המדרש היום אמרו לו תלמידיך אנו ומימיך אנו שותין אמ' להם אי אפשר שלא יהא חידוש בבית המדרש שבת של מי היתה אמרו לו של ר' לעזר בן עזריה היתה אמ' להם היכן היתה הגדה הקהל את האנשים והנשים והטף אמ' להם מה דרש בה אמ' לו ר' כך דרש בה אם אנשים באו ללמוד נשים באו לשמוע טפילין למה הן באין כדי ליתן שכר למביאייהן

- (א) ויאספו כל העם כאיש אחד אל הרחוב אשר לפני שער המים ויאמרו לעזרא הספר להביא את ספר תורת משה אשר צוה ידוד את ישראל:
- (ב) ויביא עזרא הכהן את התורה לפני הקהל מאיש ועד אשה וכל מבין לשמע ביום אחד לחדש השביעי:
- (ג) ויקרא בו לפני הרחוב אשר לפני שער המים מן האור עד מחצית היום נגד האנשים והנשים והמבנים ואזני כל העם אל ספר התורה:
- (ד) ויעמד עזרא הספר על מגדל עץ אשר עשו לדבר ויעמד אצלו מתתיה ושמע ועניה ואוריה וחלקיה ומעשיה על ימינו ומשמאלו פדיה ומישאל ומלכיה וחשם וחשבדנה זכריה משלם: פ
- (ה) ויפתח עזרא הספר לעיני כל העם כי מעל כל העם היה וכפתחו עמדו כל העם:
- (ו) ויברך עזרא את ידוד האלהים הגדול ויענו כל העם אמן אמן במעל ידיהם ויקדו וישתחו לידוד אפים ארצה:
- (ז) וישוע ובני ושרביה ימין עקוב שבתי הודיה מעשיה קליטא עזריה יוזבד חנן פלאיה והלויים מבינים את העם לתורה והעם על עמדם:
- (ח) ויקראו בספר בתורת האלהים מפרש ושום שכל ויבינו במקרא: ס

תלמוד ירושלמי מסכת מגילה פרק ד דף עה עמוד א

משה התקין את ישראל שיהו קורין בתורה בשבתות ובימים טובים ובראשי חדשים ובחולו של מועד שנ' וידבר משה את מועדי יי' אל בני ישראל עזרה התקין לישראל שיהו קורין בתורה בשני ובחמישי ובשבת במנחה

מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מס' דויסע בשלח פרשה א ד"ה ויסע משה

דורשי רשומות אמרו ולא מצאו מים. דברי תורה שנמשלו למים ומנין שנמשלו למים שנ' הוי כל צמא לכו למים (ישעיה נה א) לפי שפרשו מדברי תורה שלשת ימים לכך מרדו ולכך התקינו להם הנביאים והזקנים שיהיו קורין בתורה בשבת בשני ובחמישי הא כיצד קורין בשבת ומפסיקין באחד בשבת וקורין בשני ומפסיקין בשלישי וברביעי וקורין בחמישי ומפסיקין בערב שבת.

מסכתות קטנות מסכת סופרים פרק יח

הלכה ה יש שקורין ספר קינות בערב, ויש שמאחרין עד הבקר לאחר קריאת התורה, שלאחר קריאת התורה עומד אחד, וראשו מתפלש באפר, ובגדיו משולשין, וקורא בכייה וביללה. אם יודע הוא לתרגמו מוטב, ואם לאו נותנו למי שיודע לתרגמו בטוב, ומתרגם לפי שיבינו בו שאר העם והנשים והתינוקות, שהנשים חייבות לשמוע קריאת ספר כאנשים, וכל שכן זכרים, וכן הן חייבות בקריאת שמע ובתפילה ובברכת המזון ובמזוזה, ואם אינן יודעות בלשון הקודש, מלמדין אותן בכל לשון שיכולות לשמוע וללמוד. מיכן אמרו, המברך צריך שיגביה קולו משום בניו הקטנים ואשתו ובנותיו.

הלכה ו

ומן הדין הוא לתרגם לעם לנשים ולתינוקות כל סדר וסדר ונביא של שבת לאחר קריאת התורה, וזו היא שאמרו, בשבת מקדימין לבא, כדי לקרות קריאת שמע כוותיקין עם הנזן החמה, ומאחרין לצאת, כדי שישמעו פירוש של הסדר, אבל ביום טוב מאחרין לבא, שהן צריכין לתקן מאכלים של יום טוב, וממהרין לצאת, שאינו מן הדין לפרוש להם, דאמרינן רב לא מוקי אמורא מיומא טבא לחבריה.

2. קריאת התורה על ידי נשים – מקורות ופרשנות

משנה מסכת מגילה פרק ד

משנה א הקורא את המגילה עומד ויושב קראה אחד קראוה שנים יצאו מקום שנהגו לברך יברך ושלא לברך לא יברך בשני ובחמישי ובשבת במנחה קורין שלשה אין פוחתין ואין מוסיפין עליהן ואין מפטירין בנביא הפותח והחותם בתורה מברך לפניו ולאחריה:

משנה ב

בראשי החדשים ובחולו של מועד קורין ארבעה אין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהן ואין מפטירין בנביא הפותח והחותם בתורה מברך לפניו ולאחריה זה הכלל כל שיש בו מוסף ואינו יום טוב קורין ארבעה ביום טוב חמשה ביום הכפורים ששה בשבת שבעה אין פוחתין מהן אבל מוסיפין עליהן ומפטירין בנביא הפותח והחותם בתורה מברך לפניו ולאחריה:

תוספתא מסכת מגילה (ליברמן) פרק ג

הלכה יא ביום טוב חמשה ביום הכפורים ששה בשבת שבעה ואם רצו להוסיף אל יוסיפו דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא אומ' ביום טוב חמשה וביום הכפורים שבעה ובשבת ששה ואם רצו להוסיף מוסיפין והכל עולין למנין שבעה אפי' אשה אפי' קטן אין מביאין את האשה לקרות לרבים

הלכה יב

בית הכנסת שאין להם מי שיקרא אלא אחד עומד וקורא ויושב ועומד וקורא ויושב עומד וקורא ויושב אפי' שבעה פעמים

הלכה יג

בית הכנסת של לעוזות אם יש להן מי שיקרא עברית פותחין עברית וחותרין עברית אם אין להן מי שיקרא אלא אחד אין קורא אלא אחד

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף כא עמוד ב

בשני ובחמישי, בשבת במנחה קורין שלשה וכו'. הני שלשה כנגד מי? אמר רב אסי: כנגד תורה נביאים וכתובים. רבא אמר: כנגד כהנים לויים וישראלים. אלא הא דתני רב שימי: אין פוחתין מעשרה פסוקין בבית הכנסת וידבר עולה מן המנין.

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף כג עמוד א

הני שלשה חמשה ושבעה כנגד מי? פליגי בה רבי יצחק בר נחמני וחד דעמיה, ומנו - רבי שמעון בן פזי, ואמרי לה: רבי שמעון בן פזי וחד דעמיה, ומנו - רבי יצחק בר נחמני, ואמרי לה רבי שמואל בר נחמני. חד אמר: כנגד ברכת כהנים, וחד אמר: כנגד שלשה שומרי הסף, חמשה מרואי פני המלך, שבעה רואי פני המלך. תני רב יוסף: שלשה חמשה ושבעה: שלשה שומרי הסף, חמשה מרואי פני המלך, שבעה רואי פני המלך. אמר ליה אביי: עד האידנא מאי טעמא לא פריש לן מר? - אמר ליה: לא הוה ידענא דצריכתו ליה, ומי בעיתו מינאי מילתא ולא אמרי לכו? אמר ליה יעקב מינאה לרב יהודה: הני ששה דיום הכפורים כנגד מי? - אמר ליה: כנגד ששה שעמדו מימינו של עזרא וששה משמאלו, שנאמר +נחמיה ח'+ ויעמד עזרא הספר על מגדל עץ אשר עשו לדבר ויעמד אצלו מתתיה ושמע ועניה ואוריה וחלקיה ומעשיה על ימינו ומשמאלו פדיה ומישאל ומלכיה וחשם וחשבדנה זכריה משלם. הני שבעה הוו! - היינו זכריה היינו משלם, ואמאי קראו משלם - דמישלם בעובדיה.

תנו רבנן: הכל עולין למנין שבעה, ואפילו קטן ואפילו אשה. אבל אמרו חכמים: אשה לא תקרא בתורה, מפני כבוד צבור. איבעיא להו: מפטיר מהו שיעלה למנין שבעה? רב הונא ורבי ירמיה בר אבא, חד אמר: עולה, וחד אמר: אינו עולה. מאן דאמר עולה - דהא קרי, ומאן דאמר אינו עולה - כדעולא, דאמר עולא: מפני מה המפטיר בנביא צריך שיקרא בתורה תחלה - מפני כבוד תורה, וכיון דמשום כבוד תורה הוא - למנינא לא סליק. מיתיבי: המפטיר בנביא לא יפחות מעשרים ואחד פסוקין כנגד שבעה שקראו בתורה. ואם איתא, עשרים וארבעה הויין! - כיון דמשום כבוד תורה הוא, כנגדו נמי לא בעי.

מאירי

יש מי שאומר שמכל מקום צריך בכל קריאה קורא אחד גדול והואיל וקרא אחד כבר נשלמה תקנת משה רבינו, ואין כאן עוד קריאה אלא מתקנת עזרא, שלא היה מנין הקוראים מתקנת משה רבינו אלא גוף הקריאה לבד ויכול להשלים הקריאה על ידי אשה וקטן, אבל לא שתעשה כל הקריאה על ידי אשה וקטן. ויש מי שמפרש שלא נאמרו הדברים אלא בזמן שהיו קוראין אמצעיים בלא ברכה, ואשה יכולה לקרות באמצע. אבל עכשיו שכולן מברכין אין אשה קוראה כלל, וכן הדין נותן שהרי היאך תברך והיא פטורה. ומכל מקום קטן מברך, הואיל ויש לו שייכות בתלמוד תורה ושאחרים מצווין ללמדו.

פסקי הרי"ד למגילה

הכא משמע דדוקא לענין שבעה דנפיש גברי עולה הקטן, אבל שלושה וארבעה לא, ממאי דתנן לקמן קטן קורא בתורה דדוקא להשלים שבעה קאמר, ומה שסתמה המשנה פירשה בבריתא. אי נמי יש לומר דלאו דדוקא שבעה, אלא הכי קאמר גם הקטן עולה מן המניין ואע"ג דלאו בר חיובא, ונקט לך שבעה והוא הדין לכולהו, וזהו ששנינו קטן קורא בתורה, וסיומא דבריתא איתא הכי, בפ"ג דתוספתא דמגילה בית הכנסת שאין להם מי שקרא - אחד עומק וקורא יושב, ועומד וקורא ויושב עד שבעה פעמים. ירושלמי: "ר' זעירא בשם ר' ירמיה העבד עולה לשבעה קריות".

ר"ן דף יג ע"א מדפי הרי"ף ד"ה הכל עולין

פ"א עולין להשלים קאמר ולא שיהו כולם קטנים ולא נשים דכיוון שלא בני חיובא נינהו לא מפקי לגמרי. ולפום עיקר דינא נמי שאינו מברך אלא הפותח והחותם אשה וקטן אין קורין ראשון ולא אחרון משום ברכה לפי שא"א לקורין האחרין שיצאו בברכתם ומיהו השתא דתקון רבנן שיברכו כולם, אשה וקטן קורין אפי' ראשון ואחרון וכיוון דקורין ודאי מברכין מידי, דהוה אקטן דמפטיר בנביא ומברך ברכת הפטרה.

שו"ת הריב"ש סימן שכו

שאטיבה, אל הותיק רבי חביב, י"א. שאלת: ביום שיש פרשה שניה, אם קטן קורא בספר השני, מאחר שבא לחובת היום; כגון פרשת שקלים ושאר הפרשיות. מי אמרי': כיון שהוא חובת היום, המפטיר קטן לא יוציאנו מידי חובה, או אי אמרי': כיון דעולה למנין ז', יכול לקרות הפרשה הבאה לחובת היום. תשובה: דבר זה כבר כתבוהו בשם ר"ת ז"ל, שבפרשה שבא בחובה ליום, צריך שיקראנה גדול, ואין מפטירין בקטן בכיוצא בזה + רמ"א או"ח סי' רפ"ב ס"ג, וע"ש בב"ח סי' תרפ"ה, ובט"ז שם סק"ב+. ומה שאמרו (מגילה כג): הכל עולים למנין ז', ואפי' אשה ואפי' קטן, אבל אמרו חכמים: אשה לא תקרא בצבור מפני כבוד הצבור; לא אמרו אלא: עולין. רצה לומר להצטרף למנין שבעה כשיש שם גדולים הקורין, אבל שיהיו כל הקורין קטנים, לא. ומה שהקשית, דאם כן הוה ליה למימר: מצטרף למנין ז', כדאמרי' בברכות (מ:), לגבי זמון, אינה קושיא כלל; דהתם שייך לשון צרופ, שאין הקטן עושה דבר, אלא שהנדון הוא אם מצטרף לחשבון העשרה הצריכין לזמון, לכל דבר שבקדושה; אבל בכאן, כל אחד מן הקורין קורא ועושה דבר לעצמו, ושייך לומר לשון עולה כמו שאמרו ג"כ (מגילה שם כ/ג): מפטיר עולה, או אינו עולה; ולדברייך יקשה לך גבי מפטיר: למה לא אמרו לשון מצטרף? וכן מציינו לשון כזה גבי: אבלות השבת עולה ואינה מפסקת (מ"ק יט); וגם שם יש לדון כיוצא בזה; שהרי אמרו הגאונים ז"ל, שהקובר את מתו ברגל, שיום טוב שני עולה לו למנין שבעת ימי אבלות, אע"פ שאינו נוהג בו אבלות, ומונה לאחר הרגל ששה, והוא כיון שלא היה אסור בו אלא מדרבנן. ואעפ"כ אמרינן בפ"ק דכתובות (ד), גבי מת אביו של חתן וכו',

נוהג ז' ימי המשתה, ואח"כ נוהג שבעת ימי אבילות; ולא אמרינן שיעלו לו שבעת ימי המשתה לז' ימי אבילות, אע"פ שלא נהג בהן אבילות, כיון שלא היה אסור אלא מדרבנן. והטעם הוא, לפי ש"ט שני עולה ליום אחד, ונוהג אבילות בשאר הימים, אבל אין שבעת ימי המשתה עולין לו שלא ינהגו אבילות כלל; כמ"ש זה שם הרמב"ן ז"ל. וגם בענין קריאת התורה בצבור י"ל כן. והיה דתנן בפ' הקורא את המגלה עומד (כד): המפטיר בנביא הוא פורס על שמע, ואינו עובר לפני התבה, ואם היה קטן, אביו או רבו עוברין על ידו; קטן קורא בתורה אבל אינו פורס על שמע, ואינו עובר לפני התבה; היינו קטן בצרוף עם אחרים גדולים. וכן נראה מלשון רש"י שכתבת: קטן קורא בתור' ועולה למנין שבעה וכו'. ומה שהוקשה לך: אדרהיט ותני: אבל אינו פורס על שמע וכו', לפלוג וליתני בדידה; אדרבה, הא הוי בדידה טפי, דמירי בקטן אחד! ועוד, דהוי פירושא דרישא כעין נתינת טעם למה שאמר: ואם ה' קטן, אביו או רבו עוברין על ידו; קטן קורא בתורה; כלומר: משום הכי עוברין על ידו, לפי שאע"פ שהקטן קורא בתורה, אין פורס על שמע וכו'. ובפירו' רש"י ז"ל הנמצא אצלי, כתוב יותר מבואר; שכך כתוב בו: קטן קורא, קטן המפטיר קטני דצריך לקרות בתורה תחלה; עכ"ל. ולפי זה אפשר לומר, דמתניתין לית לן שהקטן יקרא בתורה אלא כשהוא מפטיר, שקורא לכבוד התורה, אבל למנין שבעה, לא יעלה כלל, אפי' בצרוף. אלא מברייא, דתניא: הכל עולין למנין שבעה, ואפי' אשה ואפי' קטן, שמעינן דאפילו למנין ז' עולה; ומיהו, דוקא בצרוף. ומה שאמרת, דאם לא היה יכול לקרות, לא הוה משתמיט שום אמורא לפרש כן, אדרבה, מה שיכול לקרות הוה חדוש, וצריך להשמיענו, ולא מה שאין יכול לקרות; ועוד, שכבר הוא מבואר בלשון: עולה למנין שבעה. ועוד, שלא בארו האמוראים כל מה שעתידי להתחדש, ומקום הניחו לנו. ומה שהוכחת ואמרת, שבימי התלמוד לא היו מברכין אלא הראשון והאחרון, הראשון לפנייה והאחרון לאחריה; ומי לא עסקינן דקטן מפטיר עולה ופוסט בברכתו מה שקראו הראשונים, דבימי חכמי התלמוד המפטיר מן המנין היה? עד כאן דבריך. אבל דע לך, שקודם התקנה, שלא היו מברכין אלא הראשון והאחרון, שאין הקטן קורא ראשון ולא אחרון, אלא באמצע, מן הטעם שכתבת; וכן כתב מורי הר"ן ז"ל בפירושו ההלכות; אבל אחר התקנה, קורא בצירוף, בין ראשון בין אחרון, ומברך, כיון שכל אחד מברך לעצמו, לפנייה ולאחריה. גם מה שאמרת, דבימי חכמי התלמוד המפטיר מן המנין היה, לו יהי כדבריך, עדיין לא הוכחת דבר; שזהו כשהוא גדול, אבל בקטן מנין לך שהיה מן המנין? ואע"פ שנחלקו: מפטיר, אי עולה או אינו עולה, זהו בגדול. והיה דאביי, דקרו שתא באתה תצוה וכו' (מגילה ל), ג"כ במפטיר גדול היא; דסתם מפטיר, גדול משמע; ולזה הוצרכו לומר במשנה: ואם היה קטן, אביו או רבו עוברין על ידו. גם הדבר בעצמו אינו אמת; דבימי חכמי התלמוד לא נהגו להיות המפטיר עולה, אפי' בגדול; ואע"פ שפסק הרב אלפסי ז"ל כמאן דאמר: עולה, מכל מקום לא היה מנהגם כן, שאם נהגו להיות עולה, איך נחלקו אם עולה או אינו עולה, פוק חזי מה עמא דבר! אלא לפי שהיה מנהגם שלא היה המפטיר מן המנין, נחלקו: אם המנהג היה מן הדין, מפני שאינו עולה, או שהוא עולה, אלא שקורא לתוספת, שלא ליכנס בספק אי עולה אי אינו עולה. גם מ"ש, דבימי חכמי התלמוד לא היו מברכין אלא ראשון ואחרון וכו'; ונראה מדבריך, שבזמן אחד היו מברכין ראשון ואחרון לבד, והיה מפטיר עולה למנין שבעה; כי מזאת ההנחה רצית להוכיח דעתך; וזה אינו מוכרח. שהרי כשאמר רב הונא, או רבי ירמיה בר אבא (שם/מגילה/כג): מפטיר עולה, כבר נתקנה התקנה שיהו כל השבעה מברכין, מפני הנכנסין והיוצאין; שהרי בימי רב, שהיה רבם, כבר נתקנה תקנה זו. כדאמרינן בהיא פ' /מגילה/ (כב:), גבי מאי דאמרינן: דרב איקלע לתענית צבור, קם קרא בסיפרא, פתח בריך, חתם לא בריך; דאי רב בישראל קרא, לפנייה בריך, משום דלאחר תקנה הוא, ולאחריה לא בריך, משום דהיכא דיתיב רב מיעל עיילי מיפק לא נפקי; ואף אי קרא בכהני, אפשר דמהאי טעמא נמי חתם לא בריך; דלא מסתבר למימר שהיה מסופק לבעל התלמוד מתי נתקנה התקנה. ומה שהקשית: כיון דלדעת הרא"ש ז"ל לגבי זמון אינו מצטרף, כאן, לגבי הפטרה, אמאי מצטרף? זה אינו כלום; דכאן נמי אינו מצטרף לעשרה שצריך לקריאת התורה, אלא צריך שיהו בבית הכנסת עשרה כלם גדולים, אלא מפני שאין הכל בקיאים בקריאת התורה, לא הטריחו הצבור להביא שבעה גדולים היודעים לקרות בתורה. וכשהתקינו שיהיו שבעה קורין בתורה, היתה התקנה שהקטן היודע לקרות יעלה למנין ז', כדי שלא להטריח הצבור להיות כל הז' גדולים, ואולי לא ימצאום יודעים לקרות. ואפי' אשה התירו מטעם זה, אם לא מפני כבוד הצבור; ומכל מקום, בכלן קטנים לא התירו. ומה שאמרת, שיש מקומות שנהגו, כשהמפטיר קטן, עומד גדול במקומו וקורא בתורה, והמפטיר קורא ההפטרה ואינו קורא בתורה. ואע"פ שצריך המפטיר לקרות בתורה, היינו משום כבוד התורה, והכא הא איכא כבוד התורה, כשאמר: המפטיר אינו ראוי לתורה וקורא גדול במקומו. וזה הטעם אינו; דלעולם מי שקורא ההפטרה צריך לקרות בתורה; כי שמה הגדול קרא לתוספת, ולעצמו, ולא בעד המפטיר, ואין כאן כבוד התורה. והמנהג ההוא אינו מנהג יפה בעיני. והמנהג היפה הוא: או במפטיר גדול, או שיקרא גדול בחובת היום ויפסיקו בקדיש, ויחזור הקטן המפטיר לקרות הפרשה ההיא, או שלשה פסוקים ממנה, משום כבוד התורה, ויכול לברך לפנייה ולאחריה,

מידי דהוה אברכות ההפטרה +ב"י או"ח סי' רפ"ב בד"ה ומ"ש לפיכך+. זהו מה שנראה לי בזה; נאום דורש שלומך נאמן אהבתך, יצחק ב"ר ששת זלה"ה.

שו"ת פנים מאירות חלק ב סימן נד

מעשה היה פה שבר"ח ניסן תע"ט קרא החזן לקטן שהיה בן י"א שנה שלישי ולא הרגישו בזה עד שעלה וברך ולכאורה נראה דאינו עולה למנין ג' דהא כתב הטור א"ח בס"י רפ"ב הכל עולין למנין שבעה אפילו אשה וקטן וכתבו האחרונים אבל לא למנין שלשה ובאמת כד דייקנן שפיר אין זה דעת הב"י דהא בס"י קל"ה כתב בשם הרוקח הא דכתב הירושלמי קטן לספר עושים אותו סניף נראה לקרות בתורה לשבעה אבל לג' אינו מצרף וכן השיב רבינו נתן וכן כתב הרמב"ם אהא דתנן קטן קורא בתורה אמר אחד מגאונים אחרונים כי זה אחר שלישי רבינו ירוחם חולק בזה על הרוקח שכתב דעיר שכולה כהנים כהן קורא פעמים ושוב יקראו נשים דהכל עולים למנין שבעה ובס"י רפ"ב אכתוב דעת הר"ן ז"ל עכ"ל ובס"י רפ"ב הביא דעת הר"ן אחר שהביאו בשם אבודרה"ם שהביא בשם הר"ם דעיר שכולה כהנים אם יש שם נשים או קטנים דכהן קורא פעמים ואחר זה יקראו נשים או קטנים שהכל משלימין למנין שבעה וכ"כ רבינו ירוחם ובס"י קל"א כתבתי דעת הרוקח בזה שאין קטן מצרף לג' ולפי דבריו נראה דלשבעה נמי אינו עולה אלא לאחר שקרא ג' והר"ן כתב הכל עולין למנין אפילו קטן פ"א להשלים קאמר ולא שיהי' כולם קטנים כו' ומיהו השתא דתקינו רבנן שיברכו כולם אשה וקטן קורין אפילו ראשון ואחרון ע"כ.

הרי דעת הר"ן בפירוש דלא כהרוקח דלא אתי למעט אלא שהי' כולם קטנים אבל להשלים למנין ז' אפילו ראשון משלים בטר תקנתא דרבנן דכולם מברכין ולכך סתם ופסק בש"ע הכל עולין למנין שבעה אפילו אשה וקטן והוא כגירסא דידן הכל עולים למנין שבעה דמשמע אפילו בג' אבל לספרי' דגרסי הכל משלימים למנין ז' א"כ אין לקרות לקטן אלא לז' כמו שכתב הב"י בס"ס קל"ה וכיון דסתם בש"ע הכל עולים למנין שבעה משמע אפילו אם קראו לשלישי מ"מ פוק חזי מאי עמא דבר ואין לקרותו לקטן שיעלה לשלישי מ"מ בדעבד עולה ואין צריך לקרותו לאחר כיון דיש אוסר' לקרות מה שקרא כבר ואף למאן דמתיר מ"מ יש לחוש לדעת דקטן עולה למנין ואסור להוסיף בר"ח ע"כ שב ואל תעשה עדיף וק"ל.

3. כבוד הציבור, מהו כבוד הציבור בכלל וכבוד בהקשר נשי בפרט

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף כד עמוד ב

פוחח פורס על שמע וכו'. בעא מיניה עולא בר רב מאביי: קטן פוחח מהו שיקרא בתורה? אמר ליה: ותיבעי לך ערום? ערום מאי טעמא לא - משום כבוד צבור, הכא נמי - משום כבוד צבור.

רש"י מסכת מגילה דף כד עמוד ב

קטן פוחח מהו שיקרא בתורה - גדול פוחח הוא דאסור משום ולא יראה בכך ערות דבר (דברים כג), אבל קטן אינו מוזהר, או דלמא לא פליג מתניתין בין קטן לגדול.

תלמוד בבלי מסכת סוטה דף לט עמוד ב

ואמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי: אין שליח צבור רשאי להפשיט את התיבה בצבור, מפני כבוד צבור.

רש"י מסכת סוטה דף לט עמוד ב

להפשיט את התיבה בצבור - כל זמן שהצבור בבהכ"נ שהיה דרכם להביא ס"ת מבית אחר שמשתמר בו לבית הכנסת ופורסין בגדים נאים סביב התיבה ומניחין אותה בתוכה וכשיוצאין משם ונוטלין ס"ת להוליכו לבית המשתמר בו לא יפשיטו הבגדים מן התיבה בפני הצבור שטורה צבור לעכב שם עם ס"ת אלא מוליך ס"ת לביתו ומניחו והעם יוצאים אחריו ואח"כ הוא בא ומפשיט את התיבה.

תלמוד בבלי מסכת סוטה דף מ עמוד א

אמר ר' יצחק: לעולם תהא אימת צבור עליך, שהרי כהנים פניהם כלפי העם ואחוריהם כלפי שכינה. רב נחמן אמר, מהכא: +דברי הימים א' כח+ ויקם המלך דוד על רגליו ויאמר שמעוני אחי ועמי, אם אחי למה עמי, ואם עמי למה אחי? אמר רבי אלעזר, אמר להם דוד לישראל: אם אתם שומעין לי - אחי אתם, ואם לאו - עמי אתם, ואני רודה אתכם במקל. רבנן אמרי, מהכא: דאין הכהנים רשאים לעלות בסנדליהן לדוכן, וזהו אחת מתשע תקנות שהתקין רבן יוחנן בן זכאי; מאי טעמא? לאו משום כבוד צבור. אמר רב אשי: לא, התם שמא נפסקה לו רצועה בסנדלו והדר אזיל למיקטריה, ואמרי: בן גרושה או בן חלוצה הוא.

רש"י מסכת סוטה דף מ עמוד א

לאו משום אימתא דציבורא - מפני שמסתלקין בגדיו העשוין למדתו בהגבהת ידיו ונראין סנדליו לצבור והן אין ראויין לראות מפני טיט שעליהן. דילמא מפסקא רצועה - וגנאי הוא לעצמו ומתלוצצים עליו כשסנדלו מותרת ויטיב למקטריה וחביריו מברכין ואתי למימר אינו ראוי לנשיאות כפים והלך וישב לו.

תלמוד בבלי מסכת יומא דף ע עמוד א

ובעשור של חומש הפקודים קורא על פה. אמאי? נגלול וניקרי! - אמר רב הונא בריה דרב יהושע אמר רב ששת: לפי שאין גוללין ספר תורה בציבור, מפני כבוד ציבור. - ונייתי אחרנא ונקרי! - רב הונא בר יהודה אמר: משום פגמו של ראשון.

רש"י מסכת יומא דף ע עמוד א

מפני כבוד ציבור - שיהו מצפין ודוממין לכך. ונייתי אחרנא - שיהא נגלל לפרשה שלישית. משום פגמו וכו' - שלא יאמרו חסר הוא.

תלמוד בבלי מסכת גיטין דף ס עמוד א

רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו: אין קוראין בחומשין בבית הכנסת משום כבוד הצבור.

מרדכי, הלכות קטנות, פרק הקומץ

תתקסה: אמרינן פרק הניזקין מהו לקרות בחומשים להוציא הצבור ומסיק דלא מפני כבוד הצבור, ומשמע דאם מחלו הצבור על כבודם שרי.

שלטי הגבורים, מגילה דף טו ע"א (מדפי הרי"ף) א - בסופו

לשון ריא"ז

... ואם נתמלא זקנו ראוי לעשות שליח ציבור ולירד לפני התיבה ולישא את כפיו, כמו שמבואר בסוף פרק הכל שוחטין. ונראה ביעני שלא נאמר כן אלא מפני כבוד הצבור, אבל אם אין הצבור מקפידין בדבר ראוי לירד לפני התיבה ולישא את כפיו משהביא שתי שערות.

רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ה

הלכה יא

אין ממנין שליח ציבור אלא גדול שבציבור בחכמתו ובמעשיו, ואם היה זקן הרי זה משובח ביותר, ומשתדלין להיות שליח ציבור אדם שקולו ערב ורגיל לקרות, ומי שלא נתמלא זקנו אע"פ שהוא חכם גדול לא יהא ש"ץ מפני כבוד ציבור, אבל פורס הוא על שמע משיביא שתי שערות אחר שלש עשרה שנים.

ועומד ש"צ ומתחיל ישתבח וצריך שיהיה ש"צ הגון דכתיב נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב ואיתימא רבי אלעזר זה ש"צ שאינו הגון ויורד לפני התיבה ואיזהו הגון זה שהוא ריקן מעבירות ופרקו נאה ושפל ברך ומרוצה לעם ויש לו נעימה וקולו ערב ורגיל לקרות תורה ונביאים וכתובים ואם אין מוצאים מי שיש בו כל המדות האלו יבחרו הטוב שבצבור בחכמה ובמעשים טובים: ואין ממנין אלא מי שנתמלא זקנו אבל מי שהביא שתי שערות יכול לירד לפני התיבה ובלבד שיהא באקראי אבל למנותו אין ממנין אותו אפי' אם יש אחר ממונה אלא שממנה זה תחתיו להתפלל במקומו לעתים ידועים

בית יוסף אורח חיים סימן נג אות ו (א) ד"ה ואין ממנין

וכתב הרשב"א בחידושו בסוף פרק קמא דחולין (שם) ואיכא למידק דהכא משמע דאינו ראוי לירד לפני התיבה עד שתתמלא זקנו ואילו בפרק הקורא עומד תנן קטן פורס על שמע אבל אינו יורד לפני התיבה ואינו נושא את כפיו עד שיביא שתי שערות אלמא משהביא שתי שערות יורד לפני התיבה ונושא כפיו אע"פ שלא נתמלא זקנו ויש לומר דהכא אין ראוי קאמר כלומר אינו ראוי שימנו אותו הצבור עליהם בקבע ומשום כבוד הצבור אבל לישא את כפיו או לירד לפני התיבה לעתים בשלא מינוהו עליהם בקבע נושא ויורד לפני התיבה ודיקא נמי דהכא קתני ראוי להיות שליח ציבור ולא קתני כשר או יורד לפני התיבה והתם לא קתני אינו ראוי אלא אינו נושא עד שיביא שתי שערות: ובסדר רב עמרם ז"ל (ח"א סי' נא) שהשיב רב נטרונאי כך ראינו שזה שאמרו חכמים אינו עובר לפני התיבה ואינו נושא את כפיו עד שתתמלא זקנו כך מצוה מן המובחר וכמה דאפשר למיהוי גברא מליא טפי עדיף מן ינוקא אבל ודאי במקום ביטול קדושה וברוך וימלוך ויהא שמייה רבא וכו' אפילו בן י"ג ויום אחד בדלא אפשר נעשה שליח ציבור דקאמרינן (ר"ה כט.) זה הכלל כל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן טעמא שלא הגיע לכלל המצות אבל בן י"ג ויום אחד כי לא אפשר שפיר דמי עכ"ל הרשב"א ז"ל. וכן כתב הרמב"ם בפרק ח' מהלכות תפלה (ה"א) וזה לשונו ומי שלא נתמלא זקנו אע"פ שהוא חכם גדול לא יהא שליח ציבור מפני כבוד הצבור אבל פורס על שמע משיביא שתי שערות אחר י"ג שנה עכ"ד. ולפי זה אם רצו הצבור למחול על כבודם נראה שהרשות בידם: אבל הרא"ש כתב בתשובה כלל ד' (סי' יז) שמי שלא נתמלא זקנו יכול להתפלל באקראי כאחד מבני העיר שמתפלל כשיעלה על לבו ובלבד שלא יתמנה מפי הצבור או מפי שליח ציבור הממנה אותו להקל מעליו ולהתפלל בעדו לשעות וזהו שכתב רבינו אפילו יש אחד ממונה אלא שממנה זה תחתיו להתפלל במקומו לעתים ידועים משמע שאע"פ שהצבור מוחלים על כבודם אין למנותו וכן נראה ג"כ מדברי הרא"ש שכתב רבינו:

בית חדש או"ח סי' נג ב

ולפע"ד נראה דאף להרמב"ם והרשב"א לא מהני מחילת הציבור דאין פחורש מפני כבוד הצבור, שהוא כנגד כבודם לפני בני אדם שתועיל בו מחילת הציבור, אלא פירושו שאין זה כבוד הצבור שישלחו לפניו יתעלה מי שאין לו הדרת פנים להליץ על הצבור, דאף לפני מלך בשר ודם אין שולחין להליץ על הצבור אפילו אם הוא חכם גדול, אלא אם כן שהוא בעל צורה ויש לו הדרת פנים שנתמלא זקנו, כל שכן לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, דלפי זה אין מקום כלל לומר דמהני למנותו כשרצו הצבור למחול על כבודם... אלא הדבר פשוט כיון שכך תקנו חכמים דחששו לכבוד צבור אין ביד הצבור למחול. ותו דאם כן כל הני תקנות שתקנו חכמים מפני כבוד צבור שלא לגלול ספר תורה בצבור, וכן אשה לא תקרא בצבור מפני כבוד הצבור ופוחה לא ישא כפיו דגנאי הוא לצבור, וכן קטן לא ישא את כפיו שאין כבוד לצבור להיות כפופים לברכתו, אם אתה אומר דרשאין למחול אם כן לא הועילו בתקנתם כלום, דכל צבור יהו מוחלין ותו דנעשו ישראל אגודות אגודות, צבור זה ימחול וצבור זה לא ימחול, אלא ודאי אין בידם למחול לעקור תקנת חכמים והכי משמע בשו"ע סעיף ו' שהתחיל בלשון הרמב"ם וקא מסיים בלשון הרא"ש, ולפי מה שהיה מפרש בדבריהם כאן יהיה הלשון סותר מתחילתו לסופו, אלא לא נסמך כאן הרב על מה שכתב בפירושו דברי הרמב"ם והרשב"א שהצבור רשאין למחול על כבודם, אלא דכשם שלשון הרא"ש ורבינו משמען שאין בידם למחול על כבודם, כך היא דעת הרמב"ם והרא"ש. ועוד לפירושו פשיטא שאין יכולין למחול על מה שאינו כבוד צבור שישלחו לפניו יתעלה וכו' כאילו אינן חוששין על מה שאינו נח ומקובל לפניו יתעלה.

מדלגין בנביא ואין מדלגין בתורה פי' שלא ידלג מפרשה זו לפרשה אחרת וה"מ בב' עניינים דאיכא למיחש שמא תתבלבל דעת השומעים אבל בחד ענינא כגון אחרי מות ואך בעשור שכהן גדול קורא ביוה"כ ששניהם מענין אחד מדלגין ובנביא מדלגין אפי' בב' עניינים וזה כודי שלא יפסיק המתורגמן פירוש שלא ישהה בדילוג אלא בכדי שישלים התורגמן פסוק שתרגם שאין כבוד לציבור לעמוד בשתיקה וכן אין גוללין ס"ת בציבור מפני כבוד ציבור:

בית יוסף אורח חיים סימן קמד

ג וכן אין גוללין ס"ת בציבור מפני כבוד הציבור. בפרק בא לו כ"ג (סח:) תנן וקורא אחרי מות ואך בעשור וגולל ס"ת ומניחו בחיקו ובעשור שבחומש הפקודים (במדבר כט ז) קורא על פה ובגמרא (ע.) אמאי נגלול וניקרי כלומר למה קורא על פה יגללנו עד שיגיע לובעשור שבחומש הפקודים ויקרא בו ומשני לפי שאין גוללים ס"ת בציבור מפני כבוד הציבור ופירש רש"י מפני כבוד הציבור שיהו מצפים ודומים לכך: וכתב המרדכי בהגהות גיטין (סי' תסג) שביום טוב או ראש חודש כשאין שם ס"ת אחר גוללים ס"ת דמוטב שידחה כבוד הציבור ולא תדחה תקנת חכמים. וכן מצאתי כתוב בשם הריטב"א ביומא פרק בא לו (שם ד"ה חד). והרשב"א כתב בתשובה שאלת ראש חודש שחל להיות בשבת שמוציאין שני ס"ת אם אין להם אלא ס"ת אחד אם מותר לקרות המאורע בחומשים שלנו. תשובה מותר לקרות המאורע בחומש שהרי בפרק בא לו התירו לקרות בעל פה אע"פ שדברים שבכתב אי אתה רשאי לאמרם על פה (גיטין ס:) ואסרו לגלול מפני כבוד הציבור וכ"ש כאן שקורין בכתב שאין גוללין ע"כ. והעולם לא נהגו אלא כסברא ראשונה וכתב רבינו ירוחם (נ"ב ח"ג יט ע"ד) אין גוללין ס"ת בציבור נראה שזה היה בימיהם שהיה עומד ס"ת חוץ מהבית שמתפללין בו כדאמרינן בסוטה (מא.) אבל בזמן הזה אין חשש עכ"ל ואיני יודע טעמו דהא אפילו בזמן הזה איכא כבוד הציבור שיהו מצפים ודומין וכדפירש רש"י וכן נראה שהוא דעת כל הפוסקים שסתמו דבריהם ולא חילקו בין זמן לזמן:

בית חדש או"ח ס' קמד

ובהגהות מרדכי דגיטין תירץ רבינו שמשון ב"ר אברהם והוא הר"ש משנץ דמוטב יידחה כבוד צבור ולא תדחה תקנת חכמים שנתקנה מימי משה לקרות בתורה ומביאו ב"י. ואיני יודע למה כתבו מוטב ידחה כבוד צבור וכו' דנראה ודאי דאין כאן דחייה, אלא מה שתקנו חכמים שאין מדלגין בתורה ושאין גוללין ספר תורה בציבור מפני כבוד הציבור, לא תקנו אלא היכא דאפשר מתחילה שלא לדלג, כגון שיש להם ס"ת אחרת, וכן אין גוללין ס"ת בציבור נמי אזהרה הוא לכתחילה שיגללו הספר למקום שיהא קורא בו מקמי שיגיע שעת הקריאה בציבור, אבל בדיעבד ודאי צריך שידלג וכן לגלול בציבור כיוון דלא אפשר ולא היתה תקנת חכמים אדיעבד כלל ואין כאן דחייה.

שולחן ערוך אורח חיים סימן נג

סעיף ו

אין ממנין אלא מי שנתמלא זקנו, מפני כבוד הציבור. אבל באקראי, משהביא שתי שערות יוכל לירד לפני התיבה, ובלבד שלא יתמנה מפי הצבור או מפי ש"ץ הממנה אותו להקל מעליו להתפלל בעדו לעתים ידועים.

מגן אברהם אורח חיים סימן נג ס"ק ט

ט מפני כבוד הצבור - ואם רצו הצבור למחול על כבודם רשאים (ש"ג וכ"כ הר"י לדעת הרמב"ם) אבל ממ"ש בסמוך שלא יתמנה מפי הצבור משמע אפי' הצבור מוחלין אסור וכ"כ הב"ח עב"י ומ"מ לכתחלה אין לעשות כן ולענין תענית משמע בסימן תקע"ט דבעי' זקן ממש דלא כדמשמע בתו' דמגילה דבנתמלא זקנו סגי:

כן כתב הרמב"ם וכתב בי"י דלפי זה אם הציבור רוצים למחול על כבודם שפיר דמי לקבלו, אלא דהרא"ש לא סבירא ליה הכי. ודברי תמוהים דודאי אף לרמב"ם לא מהני מחילה, דודאי כבוד הצבור בזה הוא כבוד שמים, שמכוונים לכבוד את השי"ת בש"צ שהוא ראוי להיות מליץ בעד הקהל נגדו יתברך. וזהו מוכח ממה שכתוב בפרק הניזקין שאין קורין בחומשין בצבור מפני כבוד הצבור, ובסימן קמ"ג כתבו הפוסקים סתם אין קורין בחומשין בצבור ולא זכרו טעם דכבוד הצבור, ואם איתא דמהני מחילה, היה להם להזכיר הטעם, כדי שנלמוד מזה דמהני מחילה. אלא ודאי דלא מהני מחילה בדברים אלו שנוגעים בכבוד שמים.

שולחן ערוך אורח חיים סימן קמד

סעיף ג אין גוללין ס"ת בצבור, מפני כבוד הצבור; ואם אין להם אלא ס"ת אחד, והם צריכים לקרות בשני ענינים, גוללין, וידחה כבוד הצבור.

מגן אברהם אורח חיים סימן קמד ס"ק ז

ז וידחה כבוד הצבור - צ"ע דהא בכ"ג התירו לקרות ע"פ ולא התירו לגלול בצבור ש"מ דלא אמרי' ידחה כבוד הצבור אפי' היכא דלא אפשר בענין אחר וא"כ ה"נ יקרא ע"פ כמ"ש ב"י בשם הרשב"א וצ"ל דבשלמא במקדש היו כל ישראל ולא מחלו משא"כ בבה"כ דיש מתי מעט ומסתמא מוחלין על כבודם כדי לקיים קריאת המפטיר דשבת ור"ח ומפטיר די"ט שהוא תקנת הגאונים וע' במ"ס פ"א ומ"ש סי' קמ"ג ס"ד ועיין ב"ח שדבריו צ"ע וטעה בין ובעשור לאך בעשור דהא אנן קורין ובעשור ובזה אין מדלגין לעולם ע"ש ועב"י סימן קמ"ג וסי' נ"ג ס"ו מ"ש:

מחצית השקל

וסימן נג סעיף ו' – דשם משמע להיפוך דלא מהני מחילת הצבור, דעל מה שכתב שם בשו"ע דאין ממנין לש"ץ אלא למי שנתמלא זקנו מפני כבוד הצבור, כתב מ"א שם ס"ק ט דמשמע מלשון השו"ע דאפילו מחלו הצבור על כבודם לא מהני, מכל מקום לפי מה שכתבו הב"ח והט"ז שם, שהיינו טעמא שלא מהני מחילתן דאין זה משום כבוד הצבור גרידא, אלא נוגע לכבוד המקום יתברך שעושים הצבור שלוחים כאלה בינם לבין המקום יתברך, וא"כ אתי שפיר, אף דלפי דברי הט"ז גם בקריאת החומשין יש לומר כן, מ"א לא סבירא לי כן.

פרי חדש

ומה שכתב וידחה כבוד הצבור, כן כתב בב"י בשם המרדכי הריטב"א וכן כתב בכל בו בהלכות קריאת התורה בשם גדולי נרבונה. וייראה דהיינו טעמא, דכיוון דטעמא הוי משום כבוד הצבור והם רוצים למחול על כבודם וגוללים שפיר עבדי, וכמו שכתבתי לעיל סימן קמג סעיף ב, אבל אם ירצו לקרות המאורע בחומשים, פשיטא דמצו עבדי במכל שכן במה שהתירו בפרק בא לו לקרות על פה, אע"פ שדברים שבכתב אי אתה רשאי לאמרו על פה ואסרו לגלול, וכן כתב בב"י בשם תשובת הרשב"א ז"ל ועיקר.

שו"ת צדקה ומשפט חלק או"ח סימן ד

אם הציבור יכולין למחול על כבודם וטרחתם.

עוד כתב מעכ"ת וז"ל ואין הצבור יכולין למחול את כבודם בזה שכבודם תלוי בשכינה, דאי הוה שרי להו למחול על כבודם ברצונם למה יתירו רבנן איסור קריאת - תורה שבכתב בע"פ יהיה לב ב"ד מתנה עליהם שימחלו על כבודם אי שרי להו ויגללו הספר אלא ודאי דאיסור הוה עבדי אי הוה מחלי על כבודם וכו' ע"כ.

והרואה יראה בדברי הפוסקים דהאי מילתא תליא באשלי רברבי בכל מידי דנוגע בכבוד הציבור אם יכולין הציבור למחול על כבודם אם לאו וכמה דיות משתפכות בענין זה ראשונה יסעו דברי מר"ן /מרן/ הב"י [בסימן נ"ב] על ענין דאין ממנין ש"צ =שליח צבור= אלא מי שנתמלא זקנו שכתב הרמב"ם הטעם מפני כבוד הציבור ע"כ וכתב מרן ב"י ע"ז ולפי זה אם רצו הציבור למחול על כבודם נר' שהרשות בידם והגם שכתב בשם הרא"ש היפך זה דס"ל דאעפ"י שהציבור מוחלים על כבודם אין למנותו כבר נתבאר הטעם בב"ח ובמגן דוד דבכה"ג דוקא הוא דלא מהני מחילה שכבודם בזה הוא תלוי בכבוד שמים שמכוונים לכבוד הש"י =השם יתברך= בש"צ שהוא ראוי להיות מליץ בעד הקהל נגדו ית' ואין זה כבוד הציבור שישלחו לפניו יתעלה מי שאין לו הדרת פנים להמליץ בעדם דאף לפני מלך ב"ו =בשר ודם= אין שולחין מליץ אדם שאין לו הדרת פנים לדבר בעדם כ"ש לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה מש"ה לא מהני בזה מחילת ציבור ועדיפא מינה כתבו דגם הרמב"ם מודה בזה ופליגי אמר"ן /אמרן/ שכתב דהרמב"ם ס"ל דמהני מחילה, דלא מהני בזה מחילת ציבור ואע"ג שתלה הטעם בשביל כבוד הציבור לא מהני בו מחילה דכבודן בזה תלוי בכבוד המקום שהמליץ הוא מליץ בינותם ובין הש"י וא"כ אם ימחלו הציבור על כבודם במנותם ש"צ שלא נתמלא זקנו פוגמין הם בכבוד המקום ששולחין לו מליץ שלא נתמלא זקנו אבל בני"ד שמרבין בקרואים ללא צורך לא יש פגם בכבוד המקום דמה פגם יש למקום אם שוהין בב"ה =בבית הכנסת= שעה אחת יותר, אמנם לא יש כי אם טורח ציבור ואינו נוגע דבר זה בכבוד המקום. מש"ה אם רוצים הם למחול על כבודם על העיכוב הרשות בידם. והגם שהמעייין בדברי הב"ח יראה דס"ל דכל מידי דתקון רבנן משום כבוד הציבור כגון ההיא דאין גוללין ס"ת בציבור וכן אשה לא תקרא בציבור וכן פוחח לא ישא כפיו דגנאי הוא לציבור אין יכולין למחול על כבודם ולעקור תקנת חכמים וכו' +ובשלמא בההיא דפוחח ואשה לא תקרא בציבור דבר זה נמי נוגע לכבוד המקום דאין כבוד לשם שיהא פוחח נושא כפיו, ואשה לקרות בציבור מש"ה אין יכולין למחול הציבור על כבודם בזה וכן ס"ת בציבור אין כבוד שיהו שוהין הציבור בשתיקה משא"כ בחזרה שקורין בתורה שרי. (הערת הגאון ר' ראובן דוד נאוי זצ"ל). נראה דכוונת הרב הגאון ר' ראובן דוד נאוי זצ"ל להעיר דאין הוכחה מהב"ח שסובר שאין הציבור יכולין למחול, רק בההיא גוונא דפוחח ובס"ת שנוגע הדבר לכבוד המקום, אבל בחזרה שאין הדבר נוגע לכבוד המקום יכולין הציבור למחול ע"כ. אמנם המעייין בהב"ח בפנים יראה מפורש כדברי המחבר שכתב וז"ל אלא הדבר פשוט כיון שכך תקנו חכמים דחששו לכבוד הציבור אין ביד הציבור למחול ע"ש מלשון זה יראה מפורש כדברי המחבר שדעת הב"ח שאין הציבור יכולין למחול גם כשאין הדבר נוגע בכבוד המקום ע"ש. ואולי יש לחלק בין מקום שתקנו חכמים אין יכולים למחול כיון שהדבר יראה אגודות אגודות כמ"ש הב"ח וזה רק במקום שתקנו משא"כ כאן בחזרה שאין תקנת חכמים יכולים למחול ודו"ק. י' צ"ו. וכתב דהכי משמע מדברי מרן בש"ע ורצה לומר דש"ע חזר בו ממה שכתב בב"י דהרמב"ם והרא"ש פליגי וס"ל בספר הקצר דגם הרמב"ם והרא"ש לא פליגי ותרויהו ס"ל דאין הציבור יכולין למחול על כבודם עכ"ז רבו החולקים עליו דס"ל הציבור יכולין למחול על כבודם במידי שאינו נוגע כי אם בכבודם דוקא. הלא תראה מ"ש מר"ן /מרן/ [בסימן קמ"ג] אהא דאין קורין בחומשים בציבור מפני כבוד הציבור בשם רבנו ירוחם, וז"ל כתב רבינו ירוחם דספרים שלנו שאין עשויין כתקון ס"ת אסור לקרות בצבור ולא שייך הכא טעמא דמפני כבוד הציבור, שיוכלו למחול על כבודם. וכתב הב"י ז"ל ע"ז ומשמע מדבריו שבחומשין העשויין כתקון ס"ת אם מחלו הציבור על כבודם קורין בו וכו"כ המרדכי בספר הקומץ ע"כ. הרי לך בהדיא שדעת רבינו ירוחם והמרדכי דבמידי דחששו משום כבוד - ציבור אם רצו הציבור למחול על כבודם הרשות בידם ואפי' למה שכתב מר"ן /מרן/ בב"י על הא דרבינו ירוחם והמרדכי דלא משמע כן מדברי הירושלמי שכתב ראבי"ה ע"כ כלומר דנראה מהירושלמי דאף בחומשין העשויין בגלילה כס"ת אין הציבור רשאין למחול על כבודם ולקרות בו, הא נמי לאו מטעם דאין הציבור יכולין למחול על כבודם הוא, אלא מהטעם שכתב הירושלמי והביאו מר"ן בשם ראבי"ה וז"ל: מגן דנפשין עגומה אנן זבנן לן תורה פי' כל עוד שנפשינו עגומה שנאסור עלינו לקרות בחומש נצטרך לקנות ס"ת ע"כ, אבל בעלמא ס"ל דיכולין הציבור למחול על כבודם.

והרב הגדול פר"ח השיג על הב"ח שכתב דבכל תקנות שתקנו חכמים וחששו לכבוד ציבור לא מהני בהו מחילת - ציבור, מהא דרבינו ירוחם והמרדכי שכתבנו לעיל בסמוך דס"ל דמהני מחילה וכן העלה הרב להלכה בכמה מקומות [בסימן נ"ג סעיף ו', וקמ"ג סעיף ב', וקמ"ד סעיף ג'] דהציבור יכולין למחול על כבודם, וההיא [דסימן נ"ג] שנראה מדברי מר"ן /מרן/ בש"ע דמי שלא נתמלא זקנו אינו ראוי להיות ש"צ ואפילו נתמנה מפי הציבור, אלמא דאין יכולין למחול, ההיא דוקא דאינו כבוד לש"י להיות מליץ ש"צ שלא נתמלא זקנו ונוגע מפני כבוד המקום משו"ה לאו כל כמינייהו למחול אבל בעלמא אה"נ שיוכלין למחול מההיא דרבינו ירוחם והמרדכי ומה שהקשה מעכ"ת דא"כ אמאי התירו לכ"ג לקרות דברים

שבכתב בע"פ ולמה לא ימחלו על כבודם ויגללו ס"ת, כבר הרגיש בקושיא זו הרב בעל מגן אברהם [בסי' קמ"ד סעיף ג'] על מ"ש מר"ן / מרן / בש"ע דאין גוללין ס"ת בציבור מפני כבוד הציבור ואם אין להם אלא ס"ת אחד והם צריכים לקרות בב' ענינים גוללין, וידחה כבוד הציבור ע"כ, כתב הרב הנז' וז"ל צ"ע דהא בכ"ג התירו לקרות בע"פ ולא התירו לגלול בציבור ש"מ דלא אמרינן ידחה כבוד הציבור אפי' היכא דלא אפשר בענין א' וא"כ ה"נ יקרא בע"פ, וצ"ל דבשלמא דבמקדש היו כל ישראל ביחד ולא מחלו על כבודם משא"כ בכה"ג דיש מתי מעט ומסתמא מוחלין על כבודם כדי לקיים קריאת המפטיר בשבת ור"ח וכו' ע"כ. וע"כ לומר חילוק זה דאל"כ למה פסק מר"ן / מרן / דאם אין להם אלא ס"ת אחד וצריכין לקרות בב' ענינים דגוללין וידחה כבוד ציבור והלא גבי כ"ג לא התירו לו לגלול אלא אמרינן יקרא בע"פ, אלא ודאי דיש חילוק בין כל ישראל ביחד לקהל אחד, וכל ישראל ביחד עדיף כבוד דידהו, או דמסתמא אין מוחלין אבל ציבור אחד יכול למחול וכך היא דעת הרב בכה"ג [בסימן רפ"ב] ועיין מ"ש הרב דוד אבודרהם שנוהגין בכל המקומות בשבת שיש חתונה שקורין בתחילה בסדר היום ואח"כ קורין לחתן בס"ת בפרשת ואברהם זקן וכתב הרב הנז' ע"ז שפשט דבריו מוכיחין שלא היו מוציאים ס"ת אחר בשביל החתן אלא בס"ת שקראו חובת היום קורא בפרשת ואברהם זקן וכן מנהג א"י ואעפ"י שלפי זה הם צריכים לגלול ס"ת בציבור ואמרינן ביומא, אין גוללין ס"ת בציבור מפני כבוד ציבור אין בכך כלום דלכבוד חתן מסתמא אין מקפידין ומוחלין על כבודם ואע"ג דלכבוד כ"ג לא היו מוחלין על כבודם, חתן שאני שדומה למלך עכ"ל. הרי דסברת הרב בכה"ג דהציבור יכולין למחול על כבודם וכיון דרבינו ירוחם והמרדכי וגם הפוסקים האחרונים הלא המה הפר"ח והרב בכה"ג והרב בעל מגן אברהם ומר"ן ז"ל כולם אזלי בשיטה אחת דהציבור יכולין למחול על כבודם מי ראה את אלו יוצאין ולא יצא עמהם ודאי דהכי נקטינן.

4. קריאת התורה על ידי נשים – להלכה

תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף לג עמוד א

אין מעכבין את התינוקות מלתקוע. הא נשים - מעכבין. והתניא: אין מעכבין לא את הנשים ולא את התינוקות מלתקוע ביום טוב! - אמר אביי: לא קשיא; הא - רבי יהודה, הא - רבי יוסי ורבי שמעון. דתניא, +ויקרא א+ דבר אל בני ישראל - בני ישראל סומכין ואין בנות ישראל סומכות, דברי רבי יהודה. רבי יוסי ורבי שמעון אומרים: נשים סומכות רשות.

תוספות מסכת ראש השנה דף לג עמוד א

הא רבי יהודה הא רבי יוסי - אומר ר"ת אע"ג דסתם מתניתין כרבי יהודה הלכה כר' יוסי דנימוקו עמו ומעשה רב דהמוצא תפלין (עירובין דף צו. ו) (שם) מיכל בת שאול היתה מנחת תפלין ואשתו של יונה שהיתה עולה לרגל והוא עובדא דפרק אין דורשין (חגיגה דף טז: ושם) דהבאנוהו לעזרת נשים וסמכו עליו נשים כדי לעשות נחת רוח לנשים ומותרות לברך על מצות עשה שהזמן גרמא אע"ג דפטורות מן דבר המצוה ההיא ומתעסקות בהן כמו מיכל בת כושי שהיתה גם מברכת ותדע דאמרינן פרק החובל (ב"ק דף פז.) אמר רב יוסף מעיקרא אמרי מאן דאמר הלכה כרבי יהודה עבידנא יומא טבא לרבנן דלא מיפקדנא ועבידנא ואם במקום דפטור מן הדבר ועושהו אסור מלברך אם כן אמאי עבידנא יומא טבא והלא היה מפסיד ברכות ציצית ולולב ותפילין ומגילה ונר חנוכה וסוכה והבדלה וקדוש היום וברכות של ק"ש שחרית וערבית וכל הברכות כולן ואמרינן בפ' המניח (שם דף ל.) האי מאן דבעי למיהוי חסידא ליקיים מילי דברכות ועוד אמרינן פרק ערבי פסחים (פסחים דף קטז:) סומא פטור מלומר ההגדה ופריך מרב יוסף ורב ששת דהוי אמרי אגדתא כל חד וחד בביתיה ומדמוציא אחרים ידי חובתן שמע מינה דמחייבין ומשני משום דקסברי מצה בזמן הזה דרבנן אבל ממה שהיו מברכין לא מדקדק מידי שמע מינה היכי דפטירי שרי לברוכי ומשום דמברך ברכה שאינה צריכה וקעבר משום בל תשא ליכא דההיא דרשה דרבנן דהא אמר בפרק מי שמתו (ברכות דף כא.) ספק קרא אמת ויציב ספק לא קרא חוזר וקורא ולא אסרינן מספק משום לא תשא ומוציא שם שמים לבטלה דאסרינן בפ"ק דתמורה (דף ג. ד.) מדכתיב את ה' אלהיך תירא הני מילי בלא ברכה ומיהו אין כל כך ראייה מסומא לאשה דאע"ג דסומא פטור מדאורייתא מדרבנן מיהו חייב כדמוכח ההיא דערבי פסחים דמשני קסברי רב ששת ורב יוסף מצה בזמן הזה דרבנן ולכך היו יכולין להוציא אחרים ש"מ דאינהו נמי מדרבנן וכיון דמחייבי מדרבנן יכולין לברך כמו בנר חנוכה וכל מצות דרבנן ומיהו יש לדחות דרשות יכול להוציא בר חיובא דרבנן כמו קטן דמברך לאביו בפרק מי שמתו (ברכות דף כ:) ועולה למנין שבעה ומוציא אחרים ידי חובתן במגילה לר' יהודה כדתנן במגילה (דף

יט.) אבל יש לדקדק מדתנן בפרק הקורא את המגילה עומד (שם דף כד. ושם) ר' יהודה אומר כל שלא ראה מאורות מימיו לא יפרוס על שמע משמע הא ראה אף על גב דנסתמו עיניו פורס ואמאי והא פוטר רבי יהודה סומא מכל המצות שבתורה בפרק החובל (ב"ק דף פז.) אבל אי מדרבנן חייב ניהא ומש"ה היה שמח רב יוסף במאי דמדאורייתא לא מיפקד ועביד משום הכי היה יכול לברך בכל מצות ויכול לומר וצונו כיון דמחייב מדרבנן כדקאמר בפ' במה מדליקין (שבת דף כג.) היכן צונו מלא תסור אבל אשה אפילו מדרבנן לא מחייב' אמצות עשה שהזמן גרמא כדמוכח בפרק מי שמתו (ברכות דף כ:) גבי נשים חייבות בקדוש היום דבעי למימרא מדרבנן ופריך עלה [דא"כ] כל מצות עשה שהזמן גרמא ניהיבו מדרבנן ולענין סוכה מוכח בהדיא בריש סוכה (דף ב:) דאפילו מדרבנן לא מחייבא היכי אמרה וצונו ומיהו בירושלמי משני שינויא אחרינא אקושיא דרבי יהודה אדר' יהודה דכל שלא ראה מאורות דפריך לה בירושלמי ומשני לה ביושב בבית אופל כך אני אומר היושב בבית אופל לא יפרוס על שמע משמע שר"ל שלא ראה מאורות מימיו שנולד במערה ואינו סומא ובמגילה נמי פריך לה בירושל' עלה דההיא ואין גרסות הירושל' מכוונות לא במכות ולא במגילה ומיהו בגמ' דידן במגילה (דף כד:) לא משמע הכי אלא משמע דמירי בסומא ממש דמפרש טעמא דר' יהודה משום דאינו נהנה מן המאורות ומפרש ורבנן אית ליה הנאה כר' יוסי שראה סומא ואבוקה בידו ואמר לו בני אבוקה זו למה אמר לו כל זמן שאבוקה זו בידי רואין אותי בני אדם ומצילים אותי מן הפחתים ומן הברקנים ובאדם שרואה יפה אלא שנולד במערה ולא ראה מאורות מעולם לא שייך האי טעמא ולפי מה שפ' דסומא חייב מדרבנן ואשה פטורה יש ליתן טעם בדבר דהחמירו רבנן בסומא משום דהוי מינא דבר חיובא ועוד שלא יראה כנכרי דאם פטרת ליה בכל מצות נמצא דאינו נוהג בתורת ישראל כלל אבל אשה אי פטרת לה בכל מצות עשה שהזמן גרמא יש עדיין מצות דמחייבת בהו ור"י ב"ר יהודה מביא ראייה דנשים מברכות על כל מצות עשה שהזמן גרמא מדאמרינן (מגילה דף כג.) הכל עולה למנין שבעה ואפי' אשה ואפי' קטן ואע"ג דאשה אינה מצווה לעסוק בתורה כדאמר בפרק קמא דקדושין (דף לד.) ובריש בכל מערבין (עירובין כז.) ואור"ת דאין זו ראייה דברכת התורה לפנייה ולאחריה לאו משום תלמוד תורה שאפילו ברך ברכת הערב נא או נפטר באהבה רבה חוזר ומברך תדע במקום שאין לוי כהן קורא במקום לוי ומברך אע"פ שכבר ברך בקריאה ראשונה ועוד דאיכא למימר דהא דאשה עולה היינו באמצע שלא היו רגילים לברך כדאיתא בפרק הקורא את המגילה עומד (דף כא.) תנא פותח מברך לפנייה וחותר מברך לאחריה והאידינא כולהו מברכין גזירה משום הנכנסים ומשום היוצאים ומיהו עולין למנין שבעה משמע בסוף שבעה ומקטן דמברך ברכת המזון אף על פי שהוא פטור אין ראייה לאשה דקטן בא לכלל חיוב וחייב לחנכו ואינו מוזהר על לא תשא.

שו"ת מהר"ם מרוטנברג חלק ד (דפוס פראג) סימן קח

ועיר שכולה כהנים ואין בה [אפי'] ישראל אחד נ"ל דכהן קורא פעמים ושוב יקראו נשים דהכל משלימי למנין ז' אפי' עבד ושפחה וקטן (מגילה כ"ג ע"א) ופ' רבי שמחה זצ"ל דלאו דוקא למנין ז' אלא אפי' לשלשה דתנן סתמא בפ"ג דמגילה (כ"ד ע"א) קטן קורא בתורה [ומתרגם] ונהי דמסיק עלה אבל אמרו חכמי' לא תקרא אשה בתורה מפני כבוד הצבור היכא דלא אפשר ידחה כבוד הצבור מפני פגם כהנים הקוראים שלא יאמרו בני גרושות הם. אבל בעיר +בכת"י בעירך+ שיש ג' או ד' ישראל' קוראי' וחוזרי' וקוראי' +בכת"י כמ"ש בכתבי הראשון כמו בני וכו'+ כמו בני העיר שאין להם מי שיקרא להם אלא א' עומד וקורא ויושב ז' פעמי' כדאי' בתוספתא דמגילה (פ"ג). [וקטנים] ישראל' שהגיעו לחינוך גם הם עולים למנין ז' ואע"פ שכ' רבינו שמחה שיש בירושלמי (ר"ה פ"ג ה"י) גבי ההוא דאשה מברכת לבעלה [ובן] לאביו לא כן אמר רבי חייא בשם רבי יוסי בר רבי נהוראי לא אמרו בקטן אלא לחנכו. (+בד"פ כתוב כאן בטעות שלישי במקום ישראל יאמרו שישראל הוא ה"נ כהן הקורא ואין לו ענין כאן ומקומו הוא לעיל גבי לוי אחר לוי לא יקרא ושם חסרו הדברי' האלו בד"פ והוספתי אותם לעיל במקומם וכאן יש למוחקם+ שלישי במקום ישראל יאמרו שישראל הוא ה"נ כהן הקורא) תפתר בעונה אחריהם כהדא דתנינן תמן מי שהיה עבד או אשה או קטן מקרין אותן עונה אחריהן אמן מה שהוא אומר כו' [ה"נ] הרי החזן קורא עמהם. ועיר שכולה כהנים ואין בה נשי' עבדי' קטני' וישראל' לא יקראו בתורה.

ספר אבודרהם דיני קריאת התורה

וכתב ה"ר מאיר דרוטנבורק בתשובה עיר שכולה כהנים ואין בה ישראל כלל ולא נשים ולא קטן לא יקראו בתורה כלל. יראה מדבריו שאם יש שם נשים או קטן דכהן קורא פעמים ושוב יקראו נשים או קטנים שהכל משלימין למנין שבעה.

סעיף ג

הכל עולים למנין שבעה, אפילו אשה וקטן שיודע למי מברכין, אבל אמרו חכמים: אשה לא תקרא בצבור מפני כבוד הצבור. הגה: ואלו דוקא מצטרפים למנין הקרואים, אבל לא שיהיו כולם נשים או קטנים (ר"ן וריב"ש). ודין עבד כנעני כדין אשה, אבל אם אמו מישראל מותר לעלות (הגהות מיימוני פי"ב מהל' תפלה). ואסור לקרות בראש מגולה. ואין איסור לקרות ע"ה נכבד, עשיר וגדול הדור לפני ת"ח, כי אין זה בזיון לת"ח רק כבוד לתורה שמתכבדת באנשים גדולים (א"ז). וממזר מותר לעלות לס"ת (מהר"א מפראג). וע"ל סימן קל"ז מסדר הקרואים.

מגן אברהם אורח חיים סימן רפב ס"ק ו

משמע מכאן דאשה חייבת לשמוע קריאת התורה ואע"פ שנתקנה משום ת"ת ונשים אינן חייבות בת"ת מ"מ מצוה לשמוע כמו מצות הקהל שהנשים והטף חייבים בה עס' קמ"ו, ומיהו י"ל דאף על פי שאינן חייבות עולות למנין וכ"כ התוספות סוף ר"ה אבל במ"ס פי"ט כתוב הנשים חייבות לשמוע קריאת ספר כאנשים ומצוה לתרגם להם שיבינו עכ"ל וכאן נהגו הנשים לצאת חוצה:

חסדי דוד על תוספתא מגילה ג, ו

בגמ' איתא אבל אמרו חכמים אשה לא תקרא בצבור מפני כבוד הצבור. ונראה דעל כל פנים אם עלתה לא תרד הואיל ומדינא עולה למנין ומה גם לפי מה שכתב הרב המ"א בס' רפב דנשים חייבות לשמוע ספר כאנשים אם כן מסתברא דמאחר דשייך חיובא בדידה, א"כ אם עלתה לא תרד. וטפי משמע הכי מלשון התוספתא שלפנינו דאין מביאין את האשה לקרות, הא עלתה מעצמה עלתה הואיל ואינו אלא מפני כבוד הצבור.

שו"ת יביע אומר חלק ז-או"ח סימן יז ד"ה ד) עוד

ד) עוד כתב המהרש"ם בתשובה הנ"ל, להביא ראיה ממה שכתב המגן אברהם (סימן רפב סק"ו), שהנשים חייבות בשמיעת קריאת התורה, ואם איתא זמנה ביום דוקא, א"כ הו"ל מ"ע שהזמן גרמא, ולפ"ד התוס' ברכות (כ ב) אף במצוה דרבנן מ"ע שהזמן גרמא נשים פטורות. אלא ודאי שקריאת התורה נוהגת גם בלילה. ע"כ. והנה במס' סופרים (פרק יח הלכה ד) איתא, ומתרגם לפי שיבינו בו שאר העם והנשים, שהנשים חייבות לשמוע קריאת ס"ת כאנשים, וכל שכן זכרים, וכן חייבות בקריאת שמע ובתפלה ובברכת המזון ובמזוזה, ואם אינן יודעות לשון הקודש מלמדים אותן בכל לשון שהן יכולות לשמוע וללמוד. ע"כ. [ונראה שהוא ע"פ מה שנאמר (בנחמיה ח. ב): ויביא עזרא הכהן את התורה לפני הקהל מאיש ועד אשה וכל מבין לשמוע וכו' ויקרא בו לפני הרחוב נגד האנשים והנשים והמבינים, ואזני כל העם אל ספר התורה]. וקשה שהרי נשים פטורות מקריאת שמע, כדתנן בברכות (כ א), ומשום דהו"א מ"ע שהזמן גרמא. והנחלת יעקב מחק תיבות "בקריאת שמע". אולם מרן החיד"א בספר כסא רחמים (מס' סופרים פרק יח ה"ד) כתב, שיש לקיים גירסת הספרים, כי הנה מדברי התוס' (ר"ה לג א) והמאירי (מגילה כג א) משמע שהנשים פטורות מקריאת התורה, פירוש, מלשמוע קריאת התורה, ודוקא בפרשת הקהל נאמר האנשים והנשים והטף, ובהגיגה (ג א) נשים באות לשמוע, אבל לשמוע קריאת התורה בצבור מהיכא תיתי לומר שחייבות והרי הן פטורות מתלמוד תורה, ואעיקרא קריאת התורה תקנתא היא וכו', ולכן נראה דמאי דקתני הכא שהנשים "חייבות" לאו דוקא אלא הוא מנהג טוב בלבד, וכן מה שאמרו שחייבות בק"ש וכו', לאו דוקא, אלא הא כדאיתא והא כדאיתא, חייבות בק"ש ממנהג טוב, ובתפלה מדרבנן (להתוס' והרמב"ן), ובמזוזה מן התורה וכו'. ולכן פשטה ההוראה בגלילותינו שאין הנשים הולכות לבהכ"נ של נשים, שהיא בעזרה של בהכ"נ, אלא איזה זקנות בלבד, וגם זה אינו בדרך קבע, והמג"א (סימן רפב) שהביא הברייתא דמס' סופרים, סיים וכאן נהגו לצאת החוצה בעת קרה"ת. ומ"ש האליה רבה שם נוסחא מוטעית נזדמנה לו במג"א. עכת"ד. גם הגאון מהר"י עייאש במטה יהודה (סימן רפב סוף סק"ז) הביא דברי מס' סופרים הנ"ל, וכתב, ולכאורה הוא תמוה, דמנ"ל חיוב שמיעת קריאת התורה לנשים, והיכן נרמז, וצריך לומר שחיוב זה אינו לא מן התורה ולא מדרבנן, אלא זהירות בעלמא, תדע שהרי כלל קריאת שמע בהדיהו,

ותנן נשים פטורות מק"ש, אלא ודאי דזהירות בעלמא היא שיהיה להן שכר טוב על כך, ולכן השמיטו הפוסקים הברייתא דמס' סופרים ולא הזכירוה כלל. ע"כ. ושם כתב עוד, בהא דקי"ל אשה עולה למנין שבעה, וקשה שמכיון שאשה פטורה מתלמוד תורה, היאך עולה למנין, וליכא למימר שאף שאינה חייבת בקריאה מ"מ חייבת בשמיעת קרה"ת וכמ"ש המגן אברהם, דהיכן מצינו חיוב זה, והרי אפ"ל מ"ע דאורייתא אם הזמן גרמא נשים פטורות, וכ"ש קרה"ת בצבור שאינה אלא מדרבנן, וי"ל דמ"מ כיון שיש להן שכר כמי שאינו מצווה ועושה כשבאות לשמוע, הילכך עולות למנין, דומיא דקטן שאינו חייב ועולה למנין שבעה, וכן מוכח בהר"ן (ר"ה לג א) וע"ע בתוס' שם. ולעולם מעיקר הדין הנשים פטורות גם משמיעת קרה"ת, שכל שאינו בלמידה אינו בשמיעה. וכיו"ב לעיל (סימן קלד) שמצוה על כל האנשים והנשים לראות כתב ס"ת, שאינו אלא מצוה בעלמא, ומקבלין עליה שכר. עכ"ת ד. וכ"כ הגרי"מ אפשטיין בספר ערוך השלחן (סימן רפב סעיף יא), דמ"ש במס' סופרים שהנשים חייבות לשמוע כאנשים וכו', נ"ל ברור דלא חיוב גמור קאמר, שהרי נשים פטורות מתלמוד תורה, ועוד שאין לך מצוה שהזמן גרמא יותר מזו. אלא דומיא דתינוקות, שכן ראוי על דרך המוסר בזמן שהיו מתרגמים להשריש בלבן יראת ה' ואהבתו, אבל אין לומר שמחוייבות ממש לשמוע קריאת התורה בכל שבת, שזהו דבר תמוה, ומעשים בכל יום יוכיחו. ע"ש. והגאון רבי יהודה נגאר בספר שמחת יהודה (מס' סופרים פרק יד הי"ד) כתב, על מ"ש במס' סופרים שם שמצוה לכל האנשים והנשים לראות הכתב שבס"ת, דהיינו כמ"ש לקמן (בפרק י"ח הי"ד) שנשים חייבות לשמוע קריאת ס"ת, ומש"ה עולות למנין שבעה, שאל"כ איך מוציאה את הצבור ידי חובתם, אבל המאירי (מגילה כד א) כתב, קטן קורא בתורה, לפי שאין הכוונה אלא להשמיע לעם, ואין זו מצוה גמורה כשאר מצות כדי שנאמר בה כל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא אחרים י"ח וכו'. ע"ש. וק"ק שלא הזכיר מדברי התוס' (ר"ה לג א) והר"ן שם. ע"ש. וע' בערך השלחן (ס"ס רפב), ובשו"ת הרד"ל (סימן ג). ובשו"ת מהרי"ל דסקין בקונט' אחרון (סימן קב). ע"ש. ומכל מקום להלכה נראה שהואיל ובנ"ד עושים כן רק מפני שעת הדחק שממהרים מאד למלאכתם, הסומך על המהרש"ם שהעלה להקל בזה בשעת הדחק לקרוא בס"ת בברכות קודם עמוד השחר, יש לו ע"מ שיסמוך, וכן הסכים גם בשו"ת בית ישראל (סוף סימן כ) להסתמך על המהרש"ם בזה, ולכן הורה שיש להקל לאנשי הצבא לקרוא בס"ת בברכות קודם עמוד השחר. ע"ש. ומכל מקום נ"ל שעדיף יותר שידלגו וידוי ונפילת אפים וכן אל מלך "הוא רחום", בשני ובחמישי, ובמקום זה יקראו בס"ת בזמנו ובמקומו. וזאת בהסתמך על מ"ש הטור (סימן קלא) בשם רב נטרונאי גאון, שלכן לא נהגו לומר וידוי ונפ"א בבית החתן לפי שנפ"א רשות. וכ"כ בשו"ת הריב"ש (סימן תיב) בשם רב שר שלום גאון ורבי יצחק בן גיאת, והוכיח כן מהגמ' בבא מציעא (נט ב) דאמא שלום אשת רבי אליעזר לא היתה מניחה אותו ליפול על פניו וכו'. ע"ש. וכ"כ בשו"ת הרשב"ש (סימן תקפד). וכ"כ הב"ח והט"ז והגר"ז שם. וכ"כ המאמר מרדכי (סימן קלא ס"ק יא). והברכי יוסף (שם ס"ק יג). ולכן בשעת הדחק של הפועלים הללו יש להקל להם שלא לומר וידוי ונפ"א כנ"ל. וע' מש"כ בס"ד בשו"ת יביע אומר ח"ג סימן יא אות ח). וכבר מצינו לחז"ל שהקילו הרבה על הפועלים, כמו שאמרו בברכות (טז א) וברמב"ם (פ"ב מהל' ברכות ה"ב). ע"ש. והשי"ת לא ימנע טוב להולכים בתמים.

שו"ת פסקי עוזיאל בשאלות הזמן סימן מד

השתתפות האשה בבחירות למוסדות הצבור תשובה זו כתבתי בשעתה לשם ברור הלכה לעצמי, ולא רציתי לפרסמה ולהורות בשאלה זאת הלכה למעשה, אולם עתה אחרי ששאלה זאת נפתרה מאליה מצאתי לטוב לפרסמה משום יגדיל תורה.

א' זכות האשה בבית המורשים ומוסדות ההנהלה הצבורית והישובית שאלה זאת היתה לסלע המחלקת בארץ ישראל ומפניה הזדעזעה ארץ ישראל כולה. וכרוזים ואזהרות, חוברות ומאמרים בעתונים נתפרסמו חדשים לבקרים לאסור את השתתפות הנשים בבחירות לגמרי; אלה סמכו דבריהם על דין תורה ואלה על שמירת גדר המוסר והצניעות, ואלה על שלום הבית המשפחתי, ודעת כולם היתה נשענת על אותה ההגדה חדש אסור מן התורה. לצערי אין בידי כעת כל אותו החמר הספרותי שהצטבר בשאלה זאת כדי לדון עליו, אבל אפריון נמטיה לידידנו דרופתקא דאורייתא הרה"ג מהרמ"ה שאסף בספרו מלכי בקדש ח"ב כל תמצית החמר ההוא, וזה נותן לי האפשרות לשמוע כל דעות האוסרים ולדון עליהם, כפי קוצר השגתי.

שאלה זאת עצמה מתחלקת לשני סעיפים: (א) הבחירה האקטיבית הפועלת - לבחור. (ב) הבחירה (הפאסיבית) הפעולית - להבחר.

על הראשונה לא מצאנו שום יסוד ברור לאסור, ואין הדעת מקבלת לשלול מהנשים זכות אישית זאת, כי הלא בבחירות אלה מרכיבים אנו אלופים לראשינו ונותנים יפוי כח לנבחרינו לדבר בשמנו, לסדר את עניני ישובנו ולהטיל מסיים על רכושנו, והנשים בדרך ישר או בדרך אי - ישר מקבלות עליהן מרותן של נבחרים אלה, ונשמעות להוראותיהן וחקיהן הצבוריים והלאומיים, ואיך אפשר לתפוס החבל בשני ראשין: להטיל עליהן החובה המשמעתית של נבחרים העם, ולשלול מהן זכות בחירתן? ואם יאמרו לנו להוציא מכלל הבוחרים מפני שדעתן קלות ואינן יודעות לבחור בראויים לעמוד בראש הצבור, אף אנו נאמר: א"כ נוציא מכלל הבוחרים גם את האנשים שהם קלי הדעת שלא יחסרו לעולם מקרב הארץ, ואולם המציאות מטפחת על פנינו ומראה לנו שגם בעבר וגם בתקופתנו זאת, נשים בנות השכלה ודעת הן כאנשים, לישא וליתן למכור ולקנות ולנהל את עניניהן באופן הכי טוב, והאם נשמע כדבר הזה שממנים אפטרופסים על אשה גדולה שלא מדעתה? ומ"ש רז"ל דעתן קלות (שבת ל"ג וקדושין פ') יש לו מובן אחר לגמרי, וכן מ"ש אין חכמה לאשה אלא בפלך (יומא ס"ו) אינו אלא מליצה יפה להשתמט מלהשיב על שאלתה, ובאמת התלמוד עצמו מעיד שאשה זאת עצמה היתה חכמה. ואמר: שאלה אשה חכמה את ר' אליעזר. ומפורש אמרו רז"ל: ויבן ה' את הצלע, מלמד שנתן הקב"ה בינה יתירה לאשה (נדה מ"ח).

ומשם פריצות? איזו פריצות יכולה להיות בדבר הזה, שכל אחד הולך אל הקלפי ומוסר את כרטיס בחירתו, ואם באנו לחוש לכך לא שבקת חיי לכל בריה, ואסור יהיה ללכת ברחוב, או להכנס לחנות אחת אנשים ונשים יחד, או שאסור לישא ולתת עם אשה משום שעל ידי כך יבואו לידי קרוב דעת, וממילא גם לידי פריצות, וזה לא אמרו אדם מעולם.

ומשום שלום הבית? יפה כתב הרה"ג המחבר יצ"ו: א"כ נשלול זכות הבחירה גם מהבנים והבנות הסמוכים על שלחן אביהם. וכ"מ שחשו חכמים לאיבה השוו האשה לבנים הגדולים הסמוכים על שלחן אביהם (בבא מציעא י"ב) אלא שעדיין יש לבע"ד לחלוק ולומר: על הראשונים אנו מצטערים ואתה בא להוסיף עליהם? אבל באמת אין כאן מקום לאיבה, שחלוק ההשקפות מתבטאות באיזו צורה שהיא, ואין אדם יכול לכבוש את השקפתו ודעותיו. ואולם האהבה המשפחתית המיוסדת על העבודה המשותפת היא די חזקה, שאינה נפגמת במאומה מחלוקי השקפות כאלה.

דבר חדש חידש לנו הרה"ג ד"ר ריטטער לשלול זכות הבחירה מהנשים לפי שאינן קהל ולא עדה ולא נמנו לפקיד בני ישראל ולא התילדו למשפחותם (גוף המאמר איננו לפני כעת ואת זה למדתי מתוך דבריו, שם). אכן נניח שאינן קהל ולא עדה ולא משפחה ולא פקידים ולא כלום. אבל, אינם יצורים שנבראו בצלם ובדעת? והאם אין להם ענינים משותפים הקשורים אל אספת הנבחרים, או הועד שיבחר על ידו, ושהן נשמעות לו בהוראותיו בכל הנוגע לרכושן, חנוך בנייהן ובנותיהן?

ובכן אחרי שלא מצאנו שום רמז לאיסור זה, אין אני מוצא שום צד של זכות להתנגד או אפילו לסרב לשאלה, שחלק מהצבור רוצים בו, ואולי שעל כגון זה נאמר: אפילו צ"ט אומרים לחלק ואחד אומר לבז לזה שומעים שאמר כהלכה (פאה פ"ד מ"א). וגדולה מזאת אמרו: וסמכו עליו נשים כדי לעשות נחת רוח לנשים (חגיגה ט"ז), ואע"ג דמחזי כאיסור, ומכ"ש בנידון זה שאין צד איסור בדבר, והמניעה מלשתפם תהיה להם לעלבון והונאה, בודאי שכגון זה צריכים אנו לתת להן זכותן.

ב' הנשים בתור נבחרות השאלה השניה היא שאלת הנבחרים אם האשה יכולה להיות נבחרת. ובוזה אמנם מצאנו לכאורה אסור מפורש, (ספרי דברים כ"ט ט"ז): שום תשים מת מתמנה אחר תחתיו, מלך ולא מלכה. וממנו למד הרמב"ם: אין מעמידים אשה במלכות, שנאמר: עליך מלך, ולא מלכה. וכן כל משימות שבישראל אין ממנים בהם אלא איש ולא אשה, מכאן שאין ממנים פרנסה על הצבור. וזה מתאים להלכה הגנוזה שגלה הרה"ג שלמה אהרן ווערטעהיימר: איש נכרי מכאן אמרו האיש ממנין אותו פרנס על הצבור, ואין ממנין אשה פרנסה על הצבור. (אולם אני מסתפק בדבר אם הלכה זו היא משום פסול האשה לדיינות או משום כבוד הצבור, ונפקא מינה במקום שאין ב"ד ממנין אותה אלא חלק מן הצבור בוחרים בה בתור שלוחם וב"כ, לצד הראשון גם זה לא מהני כמו שאין היחיד רשאי לקבל עליו עדות אשה בעניני גטין וקידושין, וכדומה, הואיל והתורה פסלה אותה, ולצד השני יש לומר שמהניא בחירתם שרק הצבור כולו או הדיינים אינם רשאים למנותה למשרה צבורית אבל חלק מן העם רשאי לבחור בה בתור שלוחם וב"כ. והנה מ"ש התוס' לחד תירוץ שדבורה היתה שופטת משום דקבלה עליהם יש להוכיח דמהניא קבלתם אפילו כשהצבור כולו מקבלים אותה, ואף לתירוץ שנבחרה על פי הדבור יש לומר דמהניא קבלתם אלא

שאינם רשאים לעשות כן מפני כבוד הצבור, וכן יש להוכיח ממ"ש בזה"ק ויקרא דף י"ט ע"ב. הא למדת שאין אסור בדבר למנות אשה למשרה צבורית ומותר למנותה בשעת הצורך אלא שיש בזה משום עלבון הצבור דלא אישתכח להו מאן דדאין להו אלא חד נוקבא.

ולפי"ז ברור הדבר שגם דברי הספרי מתפרשים כן שאין ממנים מלכה על הצבור על ידי מנוי בי"ד משום כבוד הצבור. ולכן היחיד או היחידים רשאים וזכאים לבחור בה ובזכותם של בוחריה מצטרפת היא לחבר הנבחרים.

והוא הדין אשה מולכת בתור יורשת יחידה של בית המלכות או בזכות פעולותיה וצורך השעה, כדבורה בשעתה). והרב פנחס אסתרזון חפש ומצא רמז מפורש לזה בתלמודין, לא אמר ברית ותורה ומלכות יצא ברית לפי שאינה בנשים, תורה ומלכות לפי שאינן לא בנשים ולא בעבדים, הרי לך מפורש שמלכות אינה בנשים. ולכאורה ראיות אלה הן חזקות ומכריעות.

והרה"ג המחבר יצ"ו חשף זרוע עזו לעקור את הדבר מעיקרו, ופירש כונת הספרי לכונה אחרת, ודרש סמוכים לומר שמלך ולא מלכה הנאמר פה, הוא סיום מאמר הקודם של מתמנה אחר תחתיו, אבל אם מתה המלכה אין אנו חייבים למנות אחרת תחתיה. והביא סמך לדבריו מדכתב מלכה ולא מולכת, ועל יסוד זה עשה את רבינו הרמב"ם טועה בדבר משנה, שסמך על זכרונו בהמאמר, ולא הספיק לעיין עוד הפעם פניה, או שהמנהג והזמן הטעה את הרמב"ם לחשוב בחפזו שזה איסור.

ובהורמנותיה דמר אני אומר שמעכ"ת טעה בחפזו לכתוב על רבנו הרמב"ם דברים כאלה, שאם אמנם אנו רשאים לחלוק על דבריו, אבל אין אנו רשאים לעשותו טועה בהבנת הדברים, או שהזמן והמנהג מטעים אותו. ודבריו אלה בלי כל ספק הם פליטת הקולמוס, ולעיקר פירושו בדברי הספרי אין דבריו נכונים לדעתי, דהא מצינו המולך וא"כ הנאמר מפני זה, כי מלך הוא בעל המלכה? אולם הדבר פשוט שמלך ומלכה הם שמות תואר, ומולכת הוא בינוני פועל. והדבר ברור איפוא שכונת הספרי היא כמשמעה הפשוט, וכמו שהבין רבינו הרמב"ם. מזה יוצא שכל משימות שאתה משים בישראל לא יהיו אלא איש, ומעתה למותר יהיה לפלפל אם דברי הפסיקתא זותרתא הגנוז והעתיק הם נכונים או לאו (באגב, רוצה אני להעיר שלא העתיקות נותן ערך הלכותי אלא האישיות של כותבם, וכתב יד שאין אנו יודעים מחברו ומקורו הרי הוא כאלו אינו, ועל כגון זה נאמר לאו מר בריה דרבינא חתים עלה) אבל נניח שהדברים הם ככתבם, אין זה מעלה ומוריד אלא לאפושי גברא, ומי זוטרי הספרי והרמב"ם?

אבל חקירתנו תהיה אם דברי הספרי ופסק הרמב"ם הם הלכה פסוקה, או שיש ראיות מוכיחות לסתור את זה מהלכה. בהשקפה ראשונה היה נראה לומר, שכיון שהלכה זו לא נזכרה בתלמוד לא במשנה ולא בגמרא, ומכיון שלא נאמרה הלכה זאת של אסור מנוי אשה לפרנס על הצבור שנוהג גם היום, בדברי הפוסקים, הרי זו הלכה דחוייה. ומ"ש בתלמודין תורה ומלכות אינן לא בנשים ולא בעבדים, אין זו אלא טעות, להבין בדבריהם שהאשה אינה נמנית במלכות. וכל בר בי רב אפילו דחד יומא יבין כי המלכות הנאמר בברכת הודאה זאת אינה מכוונת אל הישיבה בכסא המלכות, אלא על המלכות עצמה, זאת אומרת החרות הגמורה שאינה עומדת תחת שום השפעה זרה של עמי הנכר, אבל היא מלכות נבחרת מתוך עם היושב שקט ושאנן ושיש לו החרות הגמורה להעמיד מלך על כסא מלכותו העליונה שינהיג את העם והארץ עפ"י רצון העם ורוחו, ועל מלכות זאת אנו מודים, ובמלכות זאת ודאי שגם הנשים שייכות לה כאנשים, ורק העבדים אינם שייכים בה. ועפ"י"ז מובן שמה שאמרו שאינן לא בנשים ולא בעבדים אינו דבר השווה לשניהם, אלא בנשים אינן בתורה, ועבדים אינם בתורה ומלכות. ואם לא תאמר כן האנשים באמת שייכות במלכות יותר מהאנשים, דכל אשה ראויה להנשא למלך וכל איש אינו ראוי להיות מלך אם אינו בא מצאצאי בית דוד.

ג' מנוי של שררה לנשים אולם אעפ"י שבררנו שאין מהתלמוד שום רמז לדחות את הנשים מכל מנוי של שררה, עדיין יש לבע"ד מקום לחלוק ולומר: אין לא ראינו ראיה. לזאת אני אומר להביא ראיה מפורשת לסתור. דהנה למדנו מדברי התוס' (נדה ג' ד"ה כל הכשר) דלחזד תירוצא ס"ל דאשה כשרה לדון, משום דקרא דאלה המשפטים אשר תשים לפניהם, נאמר גם על הדיינים, וממנו למדנו דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל דינים שבתורה, וזו היא הוכחה ברורה שהתוס' לא ס"ל הדרשה דכל משימות שאתה משים, דאל"כ איך אפשר למנות דין לאשה והצבור יהיו חייבים להתדיין לפניה, האין זאת משרה של שררה?.

וגם לתרוצם השני שסוברים התוס' דאין אשה כשרה לדון הא כתבו: אי נמי שהיתה מלמדת, ולתירץ זה אנו מוכרחים לומר כי מה שנאמר ויעלו אליה בני ישראל למשפט, שהיו זקוקים להוראותיה המשפטיות, ופסלותה של האשה לפי תירוץ זה, הוא רק לקבל הטענות והעדויות, אבל היא כשרה להיות שופטת במובן של מורה הוראה ומחוקק, והאין זאת שררה של כבוד? ומזה מוכח דאין הלכה זאת של הספרי מקובלת לפסק הלכה מוחלט.

ואם עדיין הלב מהסס בדבר, ובאמת שכך צריך להיות ולא לדחות הספרי ופסק הרמב"ם בהוכחות ודיוקים כל שלא מצאנו מפורש נגד דעתם, בכל זאת יש מקום להכשיר בחירתם מטעם אחר, והוא: שלא נאמרה הלכה זאת אלא במנוי הנעשה ע"י סנהדרין, אבל בשאלתנו אין כאן מנוי אלא קבלה, שעל ידי הבחירות מכריע רוב הקהל את דעתו הסכמתו ואמונו לאותם הנבחרים, שהם יהיו באי כחו לפקח על כל עניניהם הצבוריים, ועל זה אפילו הרמב"ם מודה שאין כאן שום שמץ של אסור, וכן מצאנו להר"ן ז"ל (במס' שבועות ריש פ"ג) דכתב: והא דכתיב גבי דבורה - והיא שופטת את ישראל, לאו שופטת קאמר, אלא מנהגת, ואע"ג דאמרינן בספרי: שום תשים עליך מלך ולא מלכה, התם לא מנו אותה אלא היו נוהגין על פיה, ואי נמי שופטת ודנה היתה שהיו מקבלים אותה כדרך שאדם מקבל אחד מן הקרובים.

וכ"כ הרשב"א ז"ל: י"ל (שדבורה) לא שופטת ממש היתה אלא מנהגת כשופטים ששפטו את ישראל, ואע"ג דאמרינן בספרי שום תשים עליך מלך ולא מלכה, התם לא מינו אותה אלא היו נוהגים בה כדין מלכה והיו נוהגים על פיה (הרשב"א שבועות ר"פ שבועות העדות) ומרן החיד"א ז"ל הביא מ"ש בספר זכרון דברים למהר"א הכהן פרחיה משם ספר כת"י ודבורה היתה מנהגת כדין מלכה, והם הם דברי הרשב"א (ברכי יוסף חו"מ סי' ז' ס"ק י"א). מכאן אתה למד שכל איסור של שימת אשה לשררת הצבור אינו אלא בדרך מנוי על ידי הסנהדרין.

הרי ברור שאף לדברי הספרא שרי לקבלה בתור שופטת. כלומר: מנהיגה, ודנה כדרך שמותר לקבל אחד מן הקרובים, ולכן במנוי של בחירות שהוא קבלת הנבחרים עליהם, לאלופים, מדינא יכולים לבחור גם בנשים ואפילו לדעת הספרי והרמב"ם. ולא מצאנו בדברי הראשונים שום חולק על זה.

ד' ההלכה והמוסריות אולם עדין נשאר מקום לפקפק ולומר, שאמנם מצד ההלכה מועלת הקבלה ויכולים לבחור בה מדין קבלה עליהם, אבל מצד המוסר וגדר הצניעות, אולי יש איסור בדבר. ויפה כתב הר"ה"ג המחבר יצ"ו כי המוסר והתורה הם דבר אחד וגם בזה יש לומר שאחר שלמדנו שלא אסרה תורה אלא בדרך מנוי, מזה יוצא שאין לאסור משום פריצות, ולו היה מקום לאסור מפני הצניעות לא היתה התורה מתרת. ובכל זאת כדי להיות מתונים בדין נתבונן על הדבר גם מנקודת השקפה זו, ונראה, אם בכגון זה יש חשש לפריצות.

הסברא נותנת לומר דבכל כנסיה רצינית ושיחה מועילה אין בה משום פריצות, וכל יום ויום האנשים נפגשים עם הנשים במשא ומתן מסחרי, ונושאים ונותנים, ובכל זאת אין שום פרץ ושום צוחה. ואפילו היותר פרוצים בעריות, לא יהרהרו באיסור בשעה שעוסקים ברצינות במסחרם. ולא אמרו רבותינו אל תרבה שיחה עם האשה (אבות א' ה) אלא בשיחה בטלה שלא לצורך, ושיחה כזאת היא הגוררת עון, אבל לא שיחה של וכוז בענינים חשובים וצבוריים; ואין הישיבה במחיצה וכפיפה אחת לשם עבודת הצבור, שהיא עבודת הקדש, מרגילה לעבירה, ומביאה לידי קלות ראש, וכל ישראל האנשים והנשים קדושים הם, ואינם חשודים בפריצת גדר הצניעות והמוסר. ואל תשיבני ממה שאמרו חכמים: בראשונה היו נשים מבפנים ואנשים מבחוץ, והיו באים לידי קלות ראש, והתקינו שיהיו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה (סוכה נ"א), שלא נאמר זה אלא בכנסיה המונית גדולה של כשרים ופרוצים יחד, ובכגון זה חוששים למעוטא דפרוצים, וביותר בהיותם עסוקים בשמחה ויצר הרע שולט בהם, אבל בכנסיה של נבחרים לא נאמר דבר כזה לעשות את נבחרים העם לפרוצים בעריות, ולא תהיה כזאת בישראל.

וראיה גדולה לדבר ממ"ש: הכל עולין למנין שבעה ואפילו קטן ואפילו אשה. אבל אמרו חכמים לא תקרא אשה בצבור מפני כבוד הצבור (מגילה כ"ג) ופירוש כבוד הצבור הוא שלא יאמרו: שאין בין האנשים מי שיודע לקרא בתורה אבל לא אמרו משום פריצות.

וכן יש להוכיח ממאי דפסקינן בדין זימון: לא תהא חבורה של נשים ועבדים וקטנים מזמנים משום פריצותא דעבדים, ונשים מזמנות לעצמן, אבל כשאוכלות עם האנשים, חייבים ויוצאות בזימון שלנו (או"ח סי' קצ"ט סעיף ו' ז') ומזה מוכח מפורש דאפילו במסיבה של סעודה לא חיישינן לפריצותא, ודוקא באיכא עבדים בהדייהו חיישינן לפריצותא דעבדים.

ומדברי רש"י היה נראה דכל מסיבה של נשים אינה נאה, וכן כתב רבינו יונה בפירושו להרי"ף: נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהם, פירוש רש"י ז"ל: דנשים אינן מצטרפות לזימון אפילו עם בעליהם מפני שאין חברתם נאה (הרי"ף רפ"ז דברכות). ואין זה סותר למה שכתבנו, חזא: דאין חברתם נאה לאו היינו פריצותא, ועוד דאפילו אם נניח גרסא זאת ברש"י, ע"כ לא אמר כן אלא דוקא בברכת זימון שהוראתה הבעת הודאה מיוחדת עצם חברתנו והזדמנותו עמהן, וזהו באמת דבר בלתי נאה לפי שיש בו צד משמעות של פריצות, אבל בכל כנסיה אחרת שאין בה הבעיה כזאת, אין שום אדם שיאמר שחוששים בה לפריצות.

וכן כתב הר"ן ז"ל עלה דמתני' דהכל כשרין לקרוא את המגילה: וכי תימא אמאי לא חיישינן לפריצותא כי היכי דחיישינן התם בענין זימון, דשאני הכא, דעל ידי צירוף אין שנוי במטבע הברכה, אבל זימון דהוי שנוי במטבע ברכת המזון, וכיון שניכר צרופן עם הנשים, איכא למיחש לפריצותא וכו'. והיכא דאיכא תלתא בר מנשים מצטרפות אף הנשים עמהם משום דהשתא אין צרופן של נשים ניכר עמהן כלל (הרי"ף פ"ב דמגילה). וחזיתי בס' מלכי בקדש שכתב: ולשונו של הר"ן ז"ל לא כ"כ ברור והדבר צריך הבנה, ולדעתי דבריו ברורים מאד. ולפי"ז ביאור שאין חברתן נאה או לישנא דפריצותא דכתב הר"ן, הוא על בקשת חברה זאת להזדמן ללא צרך, ולהביע את שמחתו על הצטרפותם, וזה הוא דבר שלא נאה ומחזי כפריצותא, אפילו לגבי בעלה, שזהו בגדר שיחה קלה שבין איש לאשתו, אבל כל הזדמנות חברותית שהיא לצורך ולתועלת דבר חשוב, ומכל שכן דבר צבורי ולאומי, לא מצאנו לשום אחד מגדולי הפוסקים הראשונים שיאמר כן, ובאמת שגם חשש זה של רש"י אינו מקובל להלכה. וכמו שמוכח מדברי הרמב"ם והשו"ע בדין זה שלא הזכירו חשש פריצותא אלא באיכא בהדייהו עבדים משום פריצותא דעבדים.

אסיפא דמלתא ראיתי המצאה חדשה לגמרי בטעם אסור נתינת זכות הבחירה אפילו האקטיבית לאשה משום חשש אסור חנופה, שמא תחניף האשה לתת את בחירתה לאותה המפלגה או האיש, שבעלה רוצה בה. ויפה כתב בס' מלכי בקדש, שם, שאין זו חנופה אלא חנוך ישר של אהבה וכו'. ואני מוסיף לומר: ומי יתן והיה כדבר הזה, שכל הנשים יתנו יקר לבעליהן, במדה כזאת של בטול רצונה מפני רצונו. ואפשר לומר טעם זה לחיוב לתת זכות הבחירה כדי שעי"כ תבוא האשה להראות חבה והוקרה לבעלה, ועי"כ ירבה השלום בבית ישראל.

ואם באנו לחוש לזה, אדרבא איפכא מסתברא, לחוש שמא תתנגד לדעת בעלה ותחניף לו לומר שהסכימה לדעתו מפני השלום או מפני היראה. אלא שאם כן היינו צריכים לתקן בחירות גלויות ובלתי חשאיות משום דחשש זה ישנו גם בבנים קרובים וגם באהובים וידידים, אבל באמת אין זו חנופה אלא זה נכנס בגדר מותר לו לאדם לשנות למען השלום (יבמות פ"ה).

מסקנא: (א) האשה יש לה זכות גמורה בבחירות כדי שתכנס בכלל החובה המשמעתית להנבחרים אשר יעמדו בראש העם. (ב) האשה יכולה גם להיות נבחרת בהסכמת ותקנת הצבור. (שם סימן ו').